

Pienen osakeyhtiön taloushallinnon järjestäminen

Case: Himos Pihat Oy

Asta Enroos

Opinnäytetyö
Toukokuu 2015

Liiketalouden koulutusohjelma
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tekijä(t) Enroos, Asta	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 08.05.2015
	Sivumäärä 46	Julkaisun kieli Suomi
		Verkkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Pienen osakeyhtiön taloushallinnon järjestäminen Case: Himos Pihat Oy		
Koulutusohjelma Liiketalouden koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) Timo Värre		
Toimeksiantaja(t) Himos Pihat Oy		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyö tehtiin pienen kiinteistöalan palveluita tarjoavan Himos Pihat Oy:n toimeksiannosta. Tutkimuksella oli kaksi päätehtävää. Ensiksi tutkittiin, kuinka pienen osakeyhtiön taloushallinto tulisi järjestää niin, että omistajat saavat mahdollisimman helposti, nopeasti ja edullisesti tarvitsemansa tiedot. Samalla haluttiin selvittää, onko perheytyksellä resurssit hallita kirjanpidon, tilinpäätöksen ja verotuksen haasteet ilman tilitoimiston apua. Toisena päätehtävänä oli selvittää, miten palveluyrityksen pitäisi hinnoitella palvelunsa niin, että kaikki kustannukset saadaan katettua, yrittäjä saa palkkansa ja yhtiölle jää myös voittoa.</p> <p>Tutkimus oli kvalitatiivinen toimintatutkimus. Opinnäytetyön tekijä oli perheytyön jäsenenä samalla myös tutkimuksen kohteena. Tutkimuksen tulosta ei voida yleistää, vaan se on tarkoitettu vastaamaan toimeksiantajan tarpeita.</p> <p>Tutkimuksen teoriaosassa kuvattiin toimeksiantajalle tärkeimmät ulkoisen ja sisäisen laskentatoimen tehtävät. Lähemmin tarkasteltiin niitä osia, joista tutkimusongelmat muodostuivat. Empiriaosaa varten käytiin läpi runsaasti mahdollisimman tuoretta lähdeaineistoa. Aineistona olivat esimerkiksi kirjallisuus, lait ja asetukset, internet sekä opinnäyte-, insinööri-, ja kandidaatintyöt. Lisäksi empiriaosassa käytettiin hyväksi tutkijan pitkää työuraa taloushallinnon eri tehtävissä.</p> <p>Tutkimuksen tuloksena Himos Pihat Oy:lle hankittiin kirjanpito-ohjelma ja päätettiin ryhtyä tekemään kaikki taloushallinnon tehtävät itse ilman ulkopuolista apua. Laskelmien mukaan yrityksen on toteutettava myös tuntihintojen korotus seuraavalla tilikaudella. Palvelun laatu pidetään korkeana.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Taloushallinto, laskentatoimi, sisäinen laskentatoimi, arvonlisävero, hinnoittelu		
Muut tiedot		

Author(s) Enroos, Asta	Type of publication Bachelor's thesis	Date 08.05.2015
		Language of publication: Finnish
	Number of pages 46	Permission for web publication: x
Title of publication Organizing the financial administration of a small company Case: Himos Pihat Oy Ltd.		
Degree programme Business Administration		
Tutor(s) Värre, Timo		
Assigned by Himos Pihat Oy Ltd.		
<p>Abstract</p> <p>The thesis was assigned by Himos Pihat Oy Ltd., a small company, which operates in janitorial service business. The thesis had two main aims. On one hand, the company had to find out how to organize the financial administration so that the owners can get the information they need as easily and quickly as possible, and at a reasonable price. At the same time the owners had to know, if there was an opportunity to manage all the financial tasks without an accounting company. On the other hand, it was necessary to explore how the services should be priced in a service company in order to cover all the costs with the self-employed entrepreneur earning his salary, and the company still making profit.</p> <p>The method was qualitative activity analysis. The author was, at the same time, a subject of the study as a member of family company. It is not possible to generate the results, because the thesis was conducted for the purposes of a specific client, Himos Pihat Oy Ltd.</p> <p>The theoretical part of the thesis gives an introduction to the most important tasks in financial accounting and management accounting from the perspective of customer. The thesis issues were researched more closely. The empiric part is based on an extensive literature review. The sources include, for example, books, laws and decrees, the Internet and theses. In addition, the author's long-time work experience of several financial tasks was exploited.</p> <p>The thesis resulted in acquisition of accounting software for Himos Pihat Oy Ltd. Consequently, it was decided that all the financial tasks would be taken care of by the family members without outsiders. According to the calculations, the hourly rates will have to be raised early in the next fiscal year. The company will, still, focus on the high quality of their services.</p>		
Keywords/tags (subjects) Financial management, accounting, management accounting, value added tax, pricing		
Miscellaneous		

Sisältö

1	Johdanto	3
1.1	Toimeksiantaja Himos Pihat Oy	3
1.2	Tutkimusongelma, tavoitteet ja rajaukset.....	3
1.3	Tutkimusmenetelmät ja -ote	5
2	Taloushallinto	7
3	Ulkoinen laskentatoimi	8
3.1	Kirjanpitovelvollisuus	10
3.2	Juokseva kirjanpito	10
3.3	Osakirjanpidot ja täsmäytykset	13
3.4	Arvonlisävero	17
3.5	Tilinpäätös ja verotus	19
4	Johdon laskentatoimi	24
4.1	Kustannus- ja kannattavuuslaskenta	26
4.2	Palvelun hinnoittelu	30
5	Tutkimuksen toteutus	35
5.1	Yrittäjän tarpeet – ulkoinen laskentatoimi	35
5.2	Tuntihinnan laskeminen	38
6	Johtopäätökset	41
	Lähteet	43
	Liitteet	45
	Liite 1. Taseen rakenne	45

Liite 2. Tuloslaskelman rakenne	46
---------------------------------------	----

Kuviot

Kuvio 1. Yrityksen kiertokulkukaavio	11
Kuvio 2. Tuntiveloituksen laskentaesimerkki	34

Taulukot

Taulukko 1. Yleisen ja johdon laskentatoimen tietojärjestelmien erot	8
Taulukko 2. Johdon laskentatoimen systematiikka	25
Taulukko 3. Tuntihinnan laskenta	41

1 Johdanto

1.1 Toimeksiantaja Himos Pihat Oy

Himos Pihat Oy on kahden miehen perustama ja omistama kiinteistöjen piha-alueiden hoitoon keskittyvä palveluyritys. Tämä perheyritys toimii nimensä mukaisesti pääasiassa Jämsän Himoksen alueella asiakkaina sekä Himoksen alueen yritykset, että alueen mökkien omistajat. Yhtiö aloitti toimintansa kesällä 2013, koska alueella oli suuri kysyntä ulkoalueiden kunnossapidosta, eikä palveluita ollut riittävästi. Koska toinen yrityksen perustajista on eläkeläinen ja toinen oli paikkakunnalle tulleen paluumuuttajana etsimässä työpaikkaa, harkinnan jälkeen päätettiin, että kovin korkealta ei pudota, vaikka yritystoimintaa kokeiltaisikin.

Aluksi yritykselle hankittiin pakettiauto ja viheralueiden kunnossapitoon tarvittavat koneet. Myöhemmin kalustoa lisättiin myös talvikunnossapitoon. Toinen yhtiön omistajista sai myöhemmin oman alansa töitä, mutta siitä huolimatta ulkopuolisia työntekijöitä ei toistaiseksi ole palkattu, vaan perheenjäsenet ovat työssä mukana mahdollisuuksien ja tarpeen mukaan. Tarkoituksena on kuitenkin työllistää ainakin kesäisin viheralueiden hoidon kiireaikaan esim. opiskelijoita. Hoidettavana on tällä hetkellä jo yli sata piha-aluetta.

1.2 Tutkimusongelma, tavoitteet ja rajaukset

Yrityksen kirjanpito on ulkoistettu tilitoimiston hoidettavaksi. Koska yhtiön arvonlisävero ilmoitetaan neljännesvuosittain, tavaksi on tullut viedä kaikki tositteet kirjanpitäjälle kolmen kuukauden välein pankkiohjelmasta tulostettujen tositetiliotteiden kanssa. Laskutus hoidetaan itse pankin e-laskuohjelmalla, johon ei olla yrityksessä täysin tyytyväisiä.

Jonkin verran on syntynyt kommunikaatio-ongelmia kirjanpitäjän kanssa. Yrittäjä ei koe saavansa riittävästi informaatiota ilman erillistä pyyntöä. Tilitoimistoa ja kirjanpitäjää pidetään tosin erittäin ammattitaitoisena ja luotettavana. Kun yrittäjän perhepiirissä talousalan ammattilainen, tämän opinnäytetyön tekijä, jäi pitkän työuran jälkeen työttömäksi, on pohdittu, voisiko kasvun mahdollisuutta olla siinä, että kaikki talousasiat voitaisiin hoitaa yrittäjän kotoa käsin. Silloin oltaisiin koko ajan tietoisia siitä, mikä yrityksen taloustilanne on. Ensimmäiseksi ongelmaksi muodostui:

Miten järjestää pienen osakeyhtiön taloushallinto niin, että omistajat saavat mahdollisimman tehokkaasti, helposti, nopeasti ja edullisesti tarvitsemansa tiedot.

Aluksi tutkimuksen tarkoituksena oli myös eri taloushallinto-ohjelmistojen ottaminen koekäyttöön, vertailu ja sen jälkeen ohjelman hankkiminen. Päätettiin kuitenkin rajata tutkimuksen ulkopuolelle ohjelmistojen laajempi vertailu tässä vaiheessa. Ohjelmistoja on todella paljon, ja melko tuoreita opinnäytetöitä aiheesta löytyi useita. Esimerkkinä mainittakoon Anu Johanssonin Metropolia ammattikorkeakoululle vuonna 2013 tekemä opinnäytetyö Mikroyrityksen taloudenhoito – ohjelmiston valinta ja vuosikello. Lisäksi tutustuttiin moniin muihin mielenkiintoisiin opinnäytetöihin, joissa tarkoituksena oli taloushallinto-ohjelmiston valinta (Ronkainen, A. 2008.; Hopia, T. 2014.; Sankamo, C. 2010.; Koistinen, M. 2013.) Näitä kaikkia tutkittiin ja vertailtiin harkittaessa kirjanpito-ohjelman käyttöön ottamista.

Koska yrittäjillä ei ollut pienen palvelualan tuntihinnoittelusta muuta kokemusta kuin internetistä haettu tieto, eikä tulevia kustannuksia osattu arvioida, toiseksi tutkimusongelmaksi nousi:

Miten palveluyrityksen pitäisi hinnoitella palvelunsa niin, että kaikki kustannukset saadaan katettua, yrittäjä saa palkkansa ja yhtiölle jää myös voittoa?

Opinnäytetyön toisena tarkoituksena on tutkia palveluyrityksen hinnoittelua, jotta toimeksiantaja saa oikean, realistisen kuvan siitä, mistä palvelun hinnan pitää

muodostua. Palveluiden hinnoittelua koskevaa kirjallisuutta löytyi yllättävän vähän, ja operatiivisen laskennan kirjallisuudessaakin palveluiden hinnoittelu ja kustannuslaskenta ohitetaan usein vain muutamalla sivulla. Myöskään opinnäytetöitä ei palveluiden hinnoittelusta juurikaan löydy. Yksi opinnäytetyö, joka koskee vaatetus- ja pukeutumispalveluita, näytti lupaavalta, mutta siinäkin käsiteltiin palveluiden hinnoittelua yleisellä tasolla vain vähän (Kääriäinen, E. 2008). Minna Kansola ja Petri Rikkinen ovat tehneet vuonna 2008 kandidaatin työn Palveluiden hinnoittelumallit Lappeenrannan teknilliselle yliopistolle. Siinä on enemmän yleistä tietoa palveluiden hinnoittelumalleista, mutta pieni yrittäjä ei siitäkään saa mallia hinnoittelulleen.

Hinnoittelumalleja ja -strategioita on todella paljon. Useimmat soveltuvat varsinkin yhdistelmä- eli hybridimalleina paremmin valmistustoimintaa harjoittaviin yrityksiin. Tässä tutkimuksessa yritetään keskittyä lähinnä pienen palvelualan yrityksen hinnoitteluun.

1.3 Tutkimusmenetelmät ja -ote

Tämän opinnäytetyön tutkimusote on laadullinen (kvalitatiivinen) tutkimus, jonka tutkimustulosta ei voida yleistää, vaan se pätee vain tämän työn toimeksiantajaan. Koska tutkimusongelma saattaa vaatia asioiden muutosta tai kehitystä, tutkimustapa on toimintatutkimus. Kanasen (2014, 24) mukaan toimintatutkimuksessa tutkija on itse keskeisessä roolissa muutoksen organisoinnissa ja myös osa tutkimuksen kohdetta. Toimeksiantajayrityksessä muutosta ei välttämättä ainakaan välittömästi tarvita. Kyse voisi olla myös kehittämistutkimuksesta, jonka kohteena toimintatutkimuksesta poiketen voivat olla myös prosessit, toiminnot yms., joissa ei välttämättä ole mukana ihmisiä. (Kananen, 2014, 20.) Kananen (2014, 13) toteaa, että kehittämis- ja toimintatutkimuksen ero on hiuksenhieno, ja usein niitä pidetään jopa synonyymeinä, vaikka niiden metodologiassa on selvä ero.

Tämä menetelmä on ainoa mahdollinen, koska kyse on yhden toimeksiantajan toiminnan kehittämisestä. Koska tutkimusilmiötä ei vielä täysin tunneta, ei etukäteen

voi määritellä tutkimusprosessin vaihteita (Kananen 2014, 28). Tutkijan pitää itse toimeksiantajan kanssa päättää, onko järkevämpää pitää Himos Pihat Oy:n kirjanpito ja veroasiat yrityksen sisällä vai jättää ne tilitoimiston hoidettavaksi. Tarkoituksena on selvittää kirjallisuudesta ja muista lähteistä, mitä pienen yrityksen taloushallinnon rutiinit käytännössä tarkoittavat, ja selvittääkö niistä ilman ulkopuolista apua. Myös hinnat on tarkistettava yhdessä yrittäjien kanssa. Hinnoitteluun saattaa olla helpompi ottaa kantaa, koska käytettävissä on yrityksen kustannustiedot sekä yrittäjän tavoitteet. Tiedossa on myös vallitseva kilpailutilanne.

Teoriaosuus perustuu alan kirjallisuuteen, julkaisuihin sekä valmiisiin opinnäyte- ja diplomitöihin. Tiedon luotettavuuden ja monipuolisuuden varmistamiseksi on käytetty useita, mahdollisimman tuoreita julkaisuja sekä tutkittu lakeja ja asetuksia. Tutkimus käsittelee ulkoisen ja sisäisen laskentatoimen pääperiaatteita nimenomaan pienen yrityksen näkökulmasta jättäen tarkoituksella pois tai vähemmälle huomiolle ne taloushallinnon osat, joita toimeksiantajalla ei ole. Esimerkiksi varastokirjanpitoa ei käsitellä. Myös laajempi sisäisen laskennan tarkastelu jätetään työn ulkopuolelle.

Laadullisessa tutkimuksessa tiedon keruu ja analyysi vuorottelevat (Kananen 2014, 99). Tässä opinnäytetyössä on tarkoituksena analysoida tietoa sitä mukaa, kun kirjallisuutta ja dokumentteja käydään läpi ja yrittäjiä haastatellaan. Koska tutkijalla on takanaan pitkä ura taloushallinnon tehtävissä, käytetään empiriaosassa hyväksi kokemuksen tuomaa tietoa.

Tämän kaltaisen tutkimuksen luotettavuus lienee parhaiten todettavissa, kun se käydään yksityiskohtaisesti läpi toimeksiantajan kanssa. Tavoitteenahan on yhden yrityksen, Himos Pihat Oy:n, talouden prosessien parantaminen.

2 Taloushallinto

Taloushallinto on johtamisen tukitoiminto, jonka tehtävänä on avustaa omalla toiminta- ja tehtäväalueellaan yritysjohtoa. Se tuottaa yrityksen johtamista avustavia ja taloutta kuvaavia raportteja, osallistuu yrityksen talouden johtamiseen ja valvontaan sekä konsultoi yrityksen johtoa taloushallinnon näkökulmasta.

Perinteisesti liikeyrityksen taloushallinnon päätehtäväksi on ymmärretty yrityksen taloutta kuvaavien raporttien laatiminen erityisesti johdon, mutta myös muiden sidosryhmien päätöksenteon tueksi. Taloushallinnon tehtävien on tällöin nähty kohdistuvan lähinnä laskentatoimen alueelle. (Neilimo & Uusi-Rauva 2005, 12 – 13.) ”Laskentatoimi on taloushallinnon apuväline, jonka avulla systemaattisesti kerätään, rekisteröidään, yhdistellään ja analysoidaan tietoa yrityksen taloudesta.” (Eskola & Mäntysaari 2007, 7).

Laskentatoimi jaetaan yleiseen laskentatoimeen (financial accounting) eli ulkoiseen laskentatoimeen sekä johdon laskentatoimeen (management accounting), jota kutsutaan myös operatiiviseksi tai sisäiseksi laskentatoimeksi. Yleisellä ja johdon laskentatoimella on erilainen näkökulma yritykseen, ja ne hyödyntävät useassa kohdin laskentatoimen tietoja eri tavalla. Tietojärjestelmien tietojen arvo- ja normiperustat ovat erilaiset, samoin suhde tiedontuotannon ja päätöksenteon aikasuuntautumiseen. Neilimo ja Uusi-Rauva (2000, 35) toteavatkin, että yleisen laskentatoimen tietojärjestelmä on paitsi yrityksen laskentatoimen tiedon perustietopankki, myös yrityksen rahaprosessin kuvaus, koska rahaprosessia kuvaava ja mittaava kirjanpidon tietojärjestelmä on sen ydinosa. Johdon laskentatoimen tietojärjestelmä on enemmän yrityksen talousprosessin rahamittainen kuvaus. Se pyrkii laajasti ja monipuolisesti muokkaamaan yleisen laskentatoimen tietopankin keräämää tietoa omiin tarpeisiinsa ja tarvittaessa tuottamaan myös itse tarvitsemaansa tietoa. Se käsittelee myös ei-rahapohjaista tietoa. Eskolan ja Mäntysaaren (2007, 7) mukaan taloushallinnon tehtävänä on huolehtia siitä, että yrityksellä on riittävä taloudellinen osaaminen, jotta yritys voi toimia tehokkaasti ja kannattavasti palvellen sekä ulkoisia että sisäisiä sidosryhmiä.

Luonnollisesti yrityksellä on myös lakisääteiset velvoitteet raportoida taloudellisesta tilanteestaan ja tuloksestaan.

Taulukko 1. Yleisen ja johdon laskentatoimen tietojärjestelmien erot (Mukaillen Neilimo & Uusi-Rauva 2005, 35)

	Yleinen laskentatoimi	Johdon laskentatoimi
Tiedon normi- sidonnaisuus	Yleinen normisidonnaisuus tavanomaista (mm. kirjanpitolaki ja -asetus, verolainsäädäntö)	Ei yleistä normisidonnaisuutta, yrityskohtaiset säädökset
Laskennan kohde	Juridinen yritysidentiteetti, yritys rahoitusyksikkönä, yritys kokonaisuutena	Yritys, tulosityksikkö ja suorite, yritys tai sen osa
Tiedon arvoperuste	Hankintahintaisuus eli realisoituneet hinnat yleisiä	Hankintahintaisuus tai laskennalliset hinnat
Tiedon aikaasuuntautuminen	Menneisyystieto, realisoitunut tieto yleistä	Menneisyystieto ja tulevaisuustieto esillä laskelmissa

Näitä kahta osa-aluetta, yleistä (ulkoista) ja johdon (sisäistä) laskentatointa tarkastellaan lähemmin luvuissa 3 ja 4.

Tässä työssä käsitellään taloushallintoa erittäin pienen kirjanpitovelvollisen näkökulmasta. Käsitteenä Himos Pihat Oy on mikroyritys. Tilastokeskuksen ja EU:n määritelmän mukaan yritys luetaan mikroyritykseksi, jos työntekijöitä on alle kymmenen ja vuosiliikevaihto tai vastaavasti taseen loppusumma on alle kaksi miljoonaa euroa. Tämän lisäksi yrityksen pitää olla riippumaton. Riippumattomuus tarkoittaa tässä tapauksessa sitä, että yrityksen pääomasta tai äänivaltaisista osakkeista ei ole 25 prosenttia tai enemmän toisen yrityksen omistuksessa tai yhteisomistuksessa. Poikkeuksen 25 prosentin määrään tekevät erilaiset sijoittajaluokat, ja esim. bisnesenkeleiden sijoitus voi ylittää kyseisen prosenttimäärän eikä yrityksen määritelmä muutu. (Pk-yrityksen määritelmä 2005.)

3 Ulkoinen laskentatoimi

Nimensä mukaisesti ulkoinen laskentatoimi huolehtii erityisesti yrityksen ulkoisten sidosryhmien, kuten rahoittajien, sijoittajien ja muiden yhteistyökumppaneiden, tarpeesta saada yritystä koskevaa informaatiota. Tämä informaatio saadaan

kirjanpidosta ja erityisesti tilinpäätöksestä. Tilinpäätös kuvaa yrityksen toiminnan tuloksen muodostumista ja yrityksen taloudellista tilaa tilinpäätöshetkellä. Verotus on sidoksissa kirjanpitoon ja tilinpäätökseen. Niiden tavoitteet kuitenkin eroavat toisistaan, ja tällä on merkitystä sille, millaista tulosta yritystoiminnassa yritetään saada aikaiseksi. (Koivumäki & Lindfors 2012, 32.)

Verotus ja kirjanpito ovat riippuvaisia toisistaan, ja siitä syystä onkin kirjanpidon kirjauksia tehtäessä otettava huomioon, että tilinpäätöksen jälkeen tuloslaskelman ja taseen tietojen perusteella on pystyttävä laskemaan yhtiön verotettava tulos ja nettovarallisuus. On myös pystyttävä täyttämään veroilmoitus verolainsäädäntöä noudattaen ja osattava poimia kirjanpidosta verotukseen vaikuttamattomat erät. (Koivumäki & Lindfors 2012, 33.)

Kirjanpitoa ja tilinpäätöstä tehtäessä on aina noudatettava kirjanpitolakia, kirjanpitoasetusta (KPL 1336/1997, KPA 1339/1997) sekä kirjanpitolautakunnan (KILA) yleisohjeita ja lausuntoja. Verolainsäädäntö väistyy aina kirjanpidon ja tilinpäätöksen ratkaisuja tehtäessä, jos lait ovat ristiriidassa keskenään (Koivumäki & Lindfors 2012, 32). Kuitenkin Koivumäki ja Lindfors (2012, 33) toteavat, että verotettavaa tulosta tai nettovarallisuutta laskettaessa, tulojen veronalaisuutta ja menojen vähennyskelpoisuutta ratkaistaessa tai veroilmoitusta täytettäessä on noudatettava verolainsäädäntöä ja kirjanpidon säädökset ovat toissijaisia. Kuitenkin on huomattava, että kirjanpitolaki on yleislaki; erityislait, kuten osakeyhtiölaki menee sen edelle ristiriitatilanteissa (Kinnunen, Leppiniemi, Matikainen & Virtanen 2000, 15).

Lakien lisäksi kirjanpidossa tulee noudattaa hyvää kirjanpitolaptaa. Se on lainsäädäntöä täydentävää ja määrittää yleisesti hyväksytyjä toimintatapoja kirjanpidon käytänteissä. Näihin toimintatapoihin ottaa kantaa työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä toimiva kirjanpitolautakunta. Sen tehtäviin kuuluu mm. ohjeiden ja lausuntojen antaminen hakemuksen perusteella kirjanpitolain soveltamisesta. (A 19.10.1973/784.)

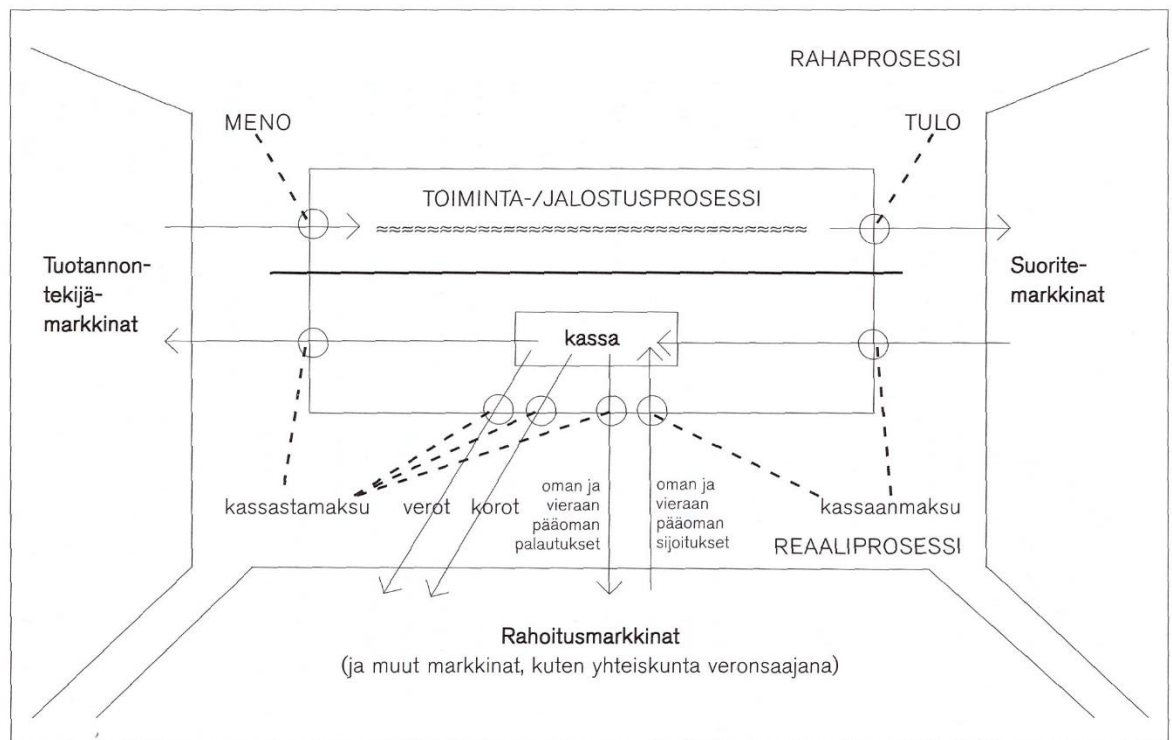
3.1 Kirjanpitovelvollisuus

Jokainen, joka harjoittaa liike- tai ammattitoimintaa, on tästä toiminnastaan kirjanpitovelvollinen (Kirjanpitolaki 1339/1997, 1 luku). Liike- ja ammattitoiminta on jatkuvaksi tarkoitettua tuotanto- tai palvelutoimintaa. Molemmat vaativat itsenäisyyttä ja riskinottamista. Ammattitoiminta on suppeampaa, sitä voi harjoittaa kotoa käsin ja se voi perustua lähinnä yrittäjän omaan työpanokseen. Tuotantovälineitä ammattitoiminnassa on vähän. Liikkeenharjoittajan toiminta on laajempaa. Hänellä on palkattuja työntekijöitä, ja riskipääomaa on sijoitettu yritykseen enemmän kuin ammatinharjoittajalla. Myös liikkeenharjoittajan kirjanpitovelvollisuus on laajempi kuin ammatinharjoittajalla. Yrittäjä, jolla on kiinteä toimipaikka kodin ulkopuolella, on aina liikkeenharjoittaja.

Näiden lisäksi kirjanpitovelvollisia ovat myös kaikki osakeyhtiöt, osuuskunnat, avoimet yhtiöt, kommandiittiyhtiöt sekä yhdistykset ja säätiöt, vaikka ne eivät harjoittaisikaan liike- tai ammattitoimintaa. Ne ovat kirjanpitovelvollisia, jotta niiden omistajat ja jäsenet pystyvät seuraamaan omaisuuden ja varojen asianmukaista hoitoa sekä lakien ja asetusten huomioon ottamista. (Eskola & Mäntysaari, 2007, 10.)

3.2 Juokseva kirjanpito

Kinnunen ja muut (2000, 33) määrittelevät juoksevan kirjanpidon taloudellisten tapahtumien muistiinmerkitsemisjärjestelmäksi. ”Kirjanpitovelvollisen on merkittävä kirjanpitoonsa liiketapahtumina menot, tulot, rahoitustapahtumat sekä niiden oikaisu- ja siirtoerät.” (Kirjanpitolaki 1997, 2 luku 1 §). Yleensä näiden liiketapahtumien lisäksi kirjanpitoon tehdään tilinpäätöksen laatimisen yhteydessä erityiskirjauksia, kuten arvonkorotuksia ja tilinpäätössiirtoja. Kinnunen ja muut (2000, 35) selvittävät liiketapahtumien, menojen, tulojen ja kassatapahtumien sisältöä yrityksen kiertokulkukaavion avulla. (Ks. kuvio 1.)

Kuvio 1. Yrityksen kiertokulkukaavio (ks. alkuperäinen kuvio: Kinnunen ym. 2000, 35)

Kuvassa yritys on erotettu suorakaiteena ympäristöstään. Ympärillä ovat markkinat: tuotannontekijämarkkinat, suoritemarkkinat ja rahoitusmarkkinat. Kaikki yrityksen ulkopuoliset talousyksiköt ovat jollakin näistä markkinoista. Liiketapahtumat syntyvät yrityksen ja ulkopuolisen talousyksikön välisistä transaktioista. Kirjausten kannalta keskeinen jako on kuviossa jako yrityksen reaali prosessiin ja rahaprosessiin.

Reaaliprosessin puolella yritys vastaanottaa tuotannontekijämarkkinoilta tuotannontekijöitä, esimerkiksi työpanoksia, raaka-aineita, koneita ja laitteita, rakennuksia ja muita hyödykkeitä, joita se tarvitsee toimintaansa varten. Näistä tuotannontekijöistä yritys aikaansaa toiminta- eli jalostusprosessissaan suoritteita eli tavaroita ja palveluita, joita se myy ostajille. Liikekirjanpito ei seuraa eikä rekisteröi yrityksen toiminta- eli jalostusprosessia, vaan kirjausten perustana ovat nimenomaisesti yrityksen rajanylitykset ulkopuolisten eri markkinoilla olevien talousyksiköiden kanssa. Tilinpäätösvaiheessa kuitenkin tarvitaan tietoja myös yrityksen toimintaprosessista esimerkiksi oikeiden jaksotus- ja arvostusongelmien ratkaisemiseksi. (Kinnunen ym. 36 - 37.)

Menot ja tulot määritellään yrityksen reaali-prosessin perusteella. Meno syntyy, kun yritys ottaa vastaan tuotannon tekijän, ja tulo syntyy, kun yritys luovuttaa suoritteensa. Menot ja tulot syntyvät siis yrityksen ja ulkopuolisen talousyksikön välisessä rajanylityksessä, vaihdannassa. Vaihdannan toisena osapuolena on toinen kirjanpitovelvollinen yritys ja liiketapahtuman toisena osapuolena on yrityksen ulkopuolinen talousyksikkö, joka on joko luovuttanut yritykselle tuotantopanoksia tai hankkinut yritykseltä suoritteita. Viesti taloushallinnolle tästä liiketapahtuman synnystä annetaan tosittien avulla. (Kinnunen ja muut 2000, 33 - 34.)

Yrittäjällä on oltava kaikista liiketapahtumista tosite, oli sitten kysymyksessä osto- tai myyntitapahtuma. Kirjanpitolaki määrittää, että kirjauksen on perustuttava päivättyyn ja numeroituun tosittieeseen, joka näyttää todeksi liiketapahtuman. Menotosittieesta on selvittävä vastaanotettu tuote tai tuotannon tekijä ja siitä maksettu suoritus. Ajankohta on myös voitava selvittää tosittien tai siinä olevan liitteen avulla. Mikäli tämä ei ole mahdollista, on kirjauksen perusteeksi laadittava tosite itse. (Kirjanpitolaki 1997, 2 luku 5 §.) Nämä suoritukset ovat yleensä helposti varmistettavissa yrityksen pankin tiliotteelta, jota usein käytetään kirjausten apuna.

Tulotosittieesta, oli sitten kysymys käteismyynnistä tai pankin kautta suoritettavasta laskusta, pitää selvittää tehty suorite tai palvelu ja sen luovutusajankohta. (Eskola & Mäntysaari 2007, 44.) Pankin tiliote auttaa vertaamaan maksettuja ja saatuja suorituksia ja kohdentamaan kirjaukset oikeaan ajankohtaan suoriteperusteisesti. Meno syntyy tuotannon tekijän vastaanottohetkellä ja tulo syntyy suorittien luovutushetkellä (Tomperi 2012, 13). ”Liiketapahtumat on kirjattava aikajärjestyksessä (peruskirjanpito) ja asiajärjestyksessä (pääkirjanpito)” (Kirjanpitolaki, 1997, 2 luku 4 §). Tosite on tärkeä dokumentti, ja sen luonne tulee ottaa korostetusti huomioon paitsi kirjausperustana, myös kirjanpidon todenmukaisuuden todistusaineistona. Tämä näkökulma korostuu etenkin verotuksessa ja verotarkastuksissa. (Kinnunen ym. 2000, 34.)

Kirjanpidon liiketapahtumat kirjataan asian mukaan eri kirjanpitotileille. Tilit määritellään tilikartassa, jonka tulee olla selkeä ja riittävän eritelty. Lakisääteisten tilinpäätöstietojen lisäksi tilikartassa on huomioitava yrityksen oman seurannan

tarpeet. (Koivumäki & Lindfors 2012, 89.) Näin on helppoa seurata kulujen rakennetta ja hoitaa arvonlisäverotilitykset oikea-aikaisesti. Yrittäjä pysyy myös ajan tasalla siitä, mitä kustannuksia hänellä on olemassa. (Eskola & Mäntysaari 2007, 40.) Yleensä tilikartta perustuu virallisessa tilinpäätöksessä esitettävän tuloslaskelman ja taseen rakenteeseen. Lisäksi siinä huomioidaan veroilmoituksessa annettavat tiedot. Esimerkiksi verotuksessa vähennyskelvottomille ja verovapaille erille on avattava omat tilinsä kirjanpitoon. (Koivumäki & Lindfors 2012, 89.)

Kirjausketju ("audit trail") tarkoittaa ketjua, jossa liiketapahtuman todentavan tositteen avulla tehdään merkintä ensin perus- ja pääkirjanpitoon, minkä jälkeen pääkirjanpidosta kirjaukset viedään tulos- ja tasetileille. Tulos- ja tasetilit muokataan kirjanpitoasetuksen mukaiseksi tuloslaskelmaksi ja taseeksi. Ketjun pitää olla aukoton ja selkeä: liiketapahtuman todentavan tositteen yhteys perus- ja pääkirjanpitoon sekä tuloslaskelmaan ja taseeseen pitää voida vaikeuksitta todeta. (Leppiniemi 2013, 67; KPL 2 luku 6 §.)

Tositteet, pääkirjat ja päiväkirjat voidaan säilyttää sähköisessä muodossa, mutta tarvittaessa ne on saatava tulostettua selväkieliseen, kirjalliseen muotoon. Vain tasekirja on aina tulostettava ja säilytettävä myös paperisena. (Tomperi 2013, 137; KPL 2 luku 8 §.)

3.3 Osakirjanpidot ja täsmäytykset

Ostoreskontra

Kun ostolaskuja saapuu yritykseen paljon eri tavarantoimittajilta, on syytä perustaa erillinen ostoreskontra. Ostolaskujen käsittely on usein paljon aikaa vievää, joten taloushallinnon sähköistäminen aloitetaan usein juuri ostoreskontrasta. Kun ostolaskut vastaanotetaan sähköisessä muodossa, paljon manuaalista työtä jää pois. Kun laskun tiedot siirtyvät automaattisesti vastaanottajan taloushallinnon järjestelmään, näppäilyvirheitä ei enää pääse syntymään. Laskut siirretään ostolaskujen kierrätysjärjestelmään, jolloin laskujen tarkastajat ja hyväksyjät voivat

käsitellä ne milloin ja missä vain, kun käytössä on internet-yhteys. Kaikki laskuttajat eivät kuitenkaan vielä lähetä laskujaan sähköisesti. Tällöin paperilaskut on skannattava sähköiseen muotoon. Tämä vaatii oman tekniikkansa, joten usein skannaus ulkoistetaan ulkopuoliselle palveluntarjoajalle. (Koivumäki & Lindfors 2012,13.)

Pienessä yrityksessä ostoreskontra voi hyvin toimia Excel-taulukossa, ja ostolaskut voi ja kannattaa tällöin tiliöidä ennen kirjanpitoon vientiä. Asiansa osaava talousalan ammattilainen pystyy tällöin ottamaan kantaa esimerkiksi eri arvonlisäkantojen huomioonottamiseen. Ostolaskuja tiliöitäessä on myös kyettävä tekemään kuukausittain tai tilikausittain jaksotuksia, jos ostolasku koskee useampaa kuukautta kerrallaan. Joidenkin ostolaskujen kohdalla pitää myös harkita, onko kyseessä vuosikulu vai taseeseen aktivoitavaksi tarkoitettu erä. (Koivumäki & Lindfors 2012, 79.) Usein sähköisessä kierrätysjärjestelmässä laskujen tarkastaja ja hyväksyjä ovat henkilöitä, joilla ei ole riittävää tietoa kirjanpidosta ja arvonlisäverotuksesta. Näihin ongelmiin opinnäytetyön tekijä on itse törmännyt pitkällä työurallaan.

Yrityksessä, jossa on erillinen ostoreskontra ja laskut kirjataan ostovelkoihin odottamaan maksua, on ostovelat kuukauden vaihteessa täsmäytettävä siten, että reskontran avoimien laskujen loppusumma täsmää pääkirjan ostovelkojen saldon kanssa.

Laskutus ja myyntireskontra

Yrityksen laskutus perustuu tavaran toimittamiseen tai palvelun suorittamiseen asiakkaalle (Koivumäki & Lindfors 2012, 12). Myös laskutustoiminnot on nykyään jo pienemmissäkin yrityksissä automatisoitu, koska yhä useammat laskunsaajat haluavat laskunsa sähköisessä muodossa verkkolaskuina. Laskut voidaan lähettää sähköisesti eri tavoin, esimerkiksi sähköpostitse tai e-kirjeenä, jolloin laskutiedot eivät automaattisesti siirry vastaanottajan järjestelmään.

Verkkolasku on sähköinen lasku, jossa laskun tiedot siirtyvät operaattorin välityksellä suoraan asiakkaan taloushallintoon. Laskuun voi jo sisältyä laskun vastaanottajan

kirjanpidon tili- tai kustannuspaikkatietoja, mikäli ne on tilausvaiheessa myyjälle ilmoitettu. Operaattoria valittaessa on mietittävä, minkä näköisen laskun vastaanottajan haluaa saavan ja tarvitseeko laskun yhteydessä lähettää muita tietoja, esim. tuntiraportteja. (Sipilä 2003, 464.)

Sipilä (2003, 464) toteaa osuvasti, että lasku on palveluntuottajan luetuin myyntikirje, ja sellaiseksi se pitäisi myös suunnitella. Olipa sitten kyse kassakuitista tai isosta erillislaskusta, laskun pitäisi olla selkeä ja luettavissa. Siitä pitäisi näkyä asiakkaan tunnistamalla termeillä, mistä hän todella maksaa. Siinä ei saisi olla mukana yllättäviä laskutuslisiä tai muita ärsytyksen aiheuttajia. Sipilän (2003, 465) mukaan laskutusjärjestelmä kannattaa tehdä heti sellaiseksi, että monimutkaisissa kokonaisuuksissa laskussa on erikseen yhteenveto ja erikseen erittelyosa, jolloin siinä on jo valmiiksi huomioitu asiakkaiden erilaiset mieltymykset. Asiakas voi silloin myös jättää erittelyn itselleen ja toimittaa tarvittaessa vain yhteenvedon eteenpäin.

Arvonlisäverolain 209 e § sisältää luettelon pakollisista laskumerkinnöistä, joista tärkeimmät kotimaan kauppaa käyviä yrityksiä koskevat ovat:

- laskun antamispäivä
- laskun tunniste
- myyjän arvonlisäverotunniste
- myyjän ja ostajan nimi ja osoite
- tavaroiden määrä ja laji sekä palvelujen laajuus ja laji
- tavaroiden toimituspäivä, palvelujen suorituspäivä tai ennakkomaksun maksupäivä
- veron peruste verokannoittain, yksikköhinta ilman veroa sekä hyvitykset ja alennukset, jos niitä ei ole huomioitu yksikkö hinnassa
- verokanta
- suoritettavan veron määrä
- muutoslaskussa viittaus aikaisempaan laskuun

Myyntisaamisia asiakkailta seurataan myyntireskontrassa, jonne tiedot tehdyistä laskuista siirretään ja josta ne integroiduissa taloushallinnon järjestelmissä siirtyvät

myös kirjanpitoon. Pienessä yrityksessä taulukkolaskentaohjelma voi hyvin ajaa saman asian. Olipa seuranta millainen tahansa, myyntireskontra on syytä täsmäyttää jokaisen kuukauden vaihteessa vertaamalla reskontran saldolistaa tai maksamatta olevia laskuja kirjanpidon myyntisaamiset-tiliin.

Palkkakirjanpito

Yrityksen palkanlaskentaan liittyy paljon velvoitteita. Työntekijöiden on saatava oikein lasketut palkat ajallaan. Palkkalaskelmien lisäksi työntekijöille on annettava eri tarkoituksia varten palkkatodistuksia. Palkanlaskennasta on annettava myös tietoja viranomaisille. Näitä tietoja ovat esimerkiksi ilmoitukset veroviranomaisille, eläkevakuutusyhtiöille, tapaturmavakuutusyhtiöille, ulosottoviranomaisille sekä ammattiliittoihin. (Koivumäki & Lindfors 2012, 14.) Työntekijän palkka sovitaan tavallisesti rahapalkkana. Ansio voi määräytyä aikaan perustuen joko kuukausipalkkana tai tuntipalkkana. Urakkapalkka määräytyy henkilön työsuorituksen mukaan. Palkkaan luetaan myös ylityökorvaukset ja muut palkanlisät. Osa palkasta voidaan maksaa luontoisetuna. (Tomperi 2012, 88 – 89.)

Palkanmaksun yhteydessä toimitetaan ennakonpidätys veroja ja veronluontoisia maksuja varten. Samalla peritään myös työntekijän osuus lakisääteisestä työeläkevakuutusmaksusta ja työttömyysvakuutusmaksusta. Myös työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksut peritään usein suoraan työntekijän palkasta, jolloin työnantaja tilittää rahat järjestöille. Lisäksi työnantaja maksaa henkilösivukuluina työnantajan sosiaaliturvamaksun sekä maksut sosiaalivakuutuksista, joita ovat työeläkevakuutus, työttömyysvakuutus, tapaturmavakuutus ja ryhmähenkivakuutus. Osa työeläkevakuutuksen ja työttömyysvakuutuksen maksusta peritään palkansaajilta. Tapaturma- ja ryhmähenkivakuutuksen työnantaja maksaa kokonaan. (Tomperi 2012, 88.) Työnantajasuoritukset ilmoitetaan verottajalle kausiveroilmoituksella seuraavan kuukauden 12. päivään mennessä. Nykyisin ilmoitukset annetaan pääosin sähköisesti esimerkiksi Verotili-palvelussa. Myös palkkakirjanpito täsmäytetään pääkirjanpitoon kuukausittain.

3.4 Arvonlisävero

Arvonlisävero on kulutusvero ja samalla välillinen vero. Kulutusverolla tarkoitetaan, että veroa maksetaan tavaroiden ja palveluiden kulutuksen yhteydessä. Tämä puolestaan tarkoittaa, että lopullisen veron maksavat kuluttajat eivät tilitä veroa valtiolle, vaan veron tilittäjinä toimivat tavaroita ja palveluja myyvät yritykset. Vero lisätään myyntihintaan ja yrittäjä tilittää kuluttajalta perimänsä veron valtiolle. (Koivumäki & Lindfors, 2012, 49.)

Verovelvollisia ovat pääsäännön mukaan kaikki tavaroita ja palveluita myyvät elinkeinonharjoittajat (AVL 1 luku 1 §). Verovelvollisia ovat myös valtio ja kunnat sekä yleishyödylliset yhdistykset liiketoiminnan muodossa harjoitetusta myynnistä (AVL 2 luku 4 §, 6§). Veroa on maksettava myös tavaroiden ja palvelujen ottamisesta elinkeinonharjoittajan omaan käyttöön (AVL 2 luku 21§).

Vähäinen liiketoiminta jää arvonlisäverotuksen ulkopuolelle, ellei sen harjoittaja ole itse hakeutunut verovelvolliseksi. Toimintaa pidetään vähäisenä, kun tilikauden liikevaihto on enintään 8 500 euroa. Jos liikevaihto ylittää 8 500 euroa, mutta on pienempi kuin 22 500 euroa, yritys saa tilikaudelta tilitettävästä verosta asteittain pienenevän huojennuksen. Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen, että alarajat nostetaan vuoden 2016 alussa 10 000 euroon ja 30 000 euroon vähäisen liiketoiminnan harjoittajan verotuksen keventämiseksi. (HE 363/ 2014.)

Usein vähäisen liiketoiminnan harjoittajankin kannattaa hakeutua verovelvolliseksi. Jos toiminnanharjoittaja tekee suurempia hankintoja tai korjauksia, vähennettäviä veroja tulee enemmän kuin mitä myynnistä maksetaan veroa. (Karjalainen 2013, 106.) Tällöin vero saadaan palautuksena takaisin.

Arvonlisävero on siis läpikulkuerä, jota ei oteta huomioon esimerkiksi hinnoittelussa, silloin kun yritys on arvonlisäverovelvollinen ja saa vähentää hankintojensa arvonlisäverot.

Peruslähtökohta on se, että kaikki arvonlisäverolliseen toimintaan hankitut tavarat ja palvelut ovat vähennyskelpoisia. Vähennyskelpoisuuden edellytyksenä on, että tavarat tai palvelut on myyjä on myös arvonlisäverovelvollinen ja että lasku täyttää vähentämisen edellytykset. Myyjän verovelvollisuuden voi tarkastaa verottajan ja patentti- ja rekisterihallituksen yhteisestä yritys- ja yhteisötietojärjestelmästä, YTJ-tietopalvelusta www.ytj.fi. Arvonlisäverolain neljännessä pykälässä on erikseen määritellyt ne tavarat ja palvelut, joiden myynnistä ei tarvitse maksaa arvonlisäveroa. Poikkeukset koskevat esimerkiksi terveyden- ja sairaanhoitopalveluja, sosiaalihuoltoa, yleistä lakisääteistä koulutustoimintaa sekä rahoitus- ja vakuutuspalveluja. (Arvonlisäverovelvollisen opas 2014.)

Arvonlisäverolain kuudennessa pykälässä on tyhjentävästi lueteltu tavarat ja palvelut, jotka ovat arvonlisäverotuksessa vähennyskeltottomia. Näitä ovat esimerkiksi edustustarkoitukseen käytettävät tavarat tai palvelut, verovelvollisen tai hänen henkilökuntansa asuntona tai vapaa-ajanviettopaikkana käyttämän kiinteistön käyttöön liittyvät kulut sekä verovelvollisen tai hänen henkilökuntansa asunnon ja työpaikan väliset työmatkakustannukset. Myös kaikki yksityiseen kulutukseen tarkoitetut kulut, kuten henkilökuntalahjat tai vapaa-ajalla tapahtuvan työpaikkaliikunnan kulut, ovat vähennyskeltottomia. (Arvonlisäverovelvollisen opas 2014.)

Arvonlisäverokannat Suomessa vuonna 2015 ovat (Arvonlisäverovelvollisen opas 2014):

- 24 % yleinen verokanta, joka koskee useimpia tavaroita ja palveluita
- 14 % elintarvikkeet, rehu, ravintola- ja ateriapalvelut
- 10 % kirjat, lääkkeet, liikuntapalvelut, elokuvanäytökset, kulttuuri- ja viihdetilaisuuksien sisäänpääsy, henkilökuljetus, majoituspalvelut ja televisio- ja yleisradiotoiminnasta saadut korvaukset.

Koska arvonlisävero on oma-aloitteisesti tilitettävä vero, on tärkeää varmistua, että verot on oikein laskettu sekä maksettu oikean määräisenä ja että kausiveroilmoitus on oikein täytetty. Myös laskennan oikeellisuuden jälkikäteinen tarkistaminen pitää olla mahdollista. Tilitettävän veron laskelman ja kausiveroilmoituksen pohjana on

kirjanpito. Se on järjestettävä niin, että arvonlisäverotuksen tapahtumat ovat siitä helposti johdettavissa ja todennettavissa. (Koivumäki & Lindfors 2012, 57.)

Kausiveroilmoitukset ja maksut on tehtävä yrityksen oman ilmoitus- ja maksujakson mukaisesti joko kuukausittain, neljännesvuosittain tai kalenterivuositain. Tilitettävän veron määrän saa selville, kun vähentää kauden myyntien verosta saman kauden vähennyskelpoisiin ostoihin sisältyneen veron. (Arvonlisäverovelvollisen opas 2014.)

Myös arvonlisävero ilmoitetaan yleensä sähköisesti esimerkiksi Verotili-palvelun kautta. Arvonlisäveron ilmoitus- ja maksupäivä on kuukausittain tai neljännesvuosittain sähköisesti ilmoitettaessa sen kuukauden 12. päivä, jona vero tai maksu on lain mukaan ilmoitettava. Esimerkiksi neljännesvuoden, joka päättyy joulukuussa tai kuukausi-ilmoituksen joulukuun, arvonlisävero on ilmoitettava ja maksettava viimeistään helmikuun 12. päivänä. Jos ilmoitusjakso on kalenterivuosi, kausiveroilmoitus on annettava helmikuun viimeiseen päivään mennessä, joka on silloin myös veron eräpäivä. Paperilla annetun kausiveroilmoituksen pitää olla perillä Verohallinnossa jo kuukauden 7. päivänä. (Kausiveroilmoituksen yksityiskohtainen täyttöohje 2015.)

3.5 Tilinpäätös ja verotus

Juoksevasta kirjanpidosta johdetaan tilikausittain tilinpäätös. Tilikausi on yleensä 12 kuukauden pituinen ajanjakso. Poikkeustilanteissa, kuten yrityksen aloitus- tai lopetusvaiheessa, tilikausi voi olla 12 kuukautta lyhyempi tai pitempi, kuitenkin enintään 18 kuukauden pituinen. Tilikausi voi olla kalenterivuosi tai muu ajanjakso. (Kinnunen ym. 2000, 16.) Tilinpäätöksen tulee valmistua neljän kuukauden kuluessa tilikauden päättymisestä. Pienen kirjanpitovelvollisen tilinpäätökseen kuuluvat tase, tuloslaskelma ja niiden liitetiedot. (Koivumäki & Lindfors 2012, 114.) Tilinpäätöksen tulee antaa oikeat ja riittävät tiedot yrityksen toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta (Kirjanpitolaki 3 luku 2§). Käytännössä tilinpäätöksen lukijan on tilinpäätösasiakirjojen perusteella pystyttävä saamaan todellinen kuva yrityksen taloudesta. Tilinpäätöksessä ei esimerkiksi saa näyttää liian korkeita omaisuusarvoja,

ja eri vuosien tilinpäätösten tulee olla vertailukelpoisia keskenään. Tiedossa olevien tulevien velvoitteiden tulee myös käydä ilmi tilinpäätöksestä ja toimintakertomuksesta. (Koivumäki & Lindfors 2012, 115.)

Kirjanpitolakiin (3 luku 3 §) on säädetty yleiset tilinpäätösperiaatteet jotka ovat

- jatkuvuus
- johdonmukaisuus
- sisältöpainotteisuus
- varovaisuus
- tasejatkuvuus
- suoriteperusteisuus
- tase-erien erillisarvotus.

Kirjanpitolain (3 luku 3 §) mukaan:

Jatkuvuuden periaate perustuu oletukseen toiminnan jatkamisesta, mikä vaikuttaa muun muassa omaisuuden arvostukseen. Jos toimintaa oltaisiin esimerkiksi lähitulevaisuudessa lopettamassa, pysyviin vastaaviin kirjattujen koneiden arvo olisi todennäköisesti alhaisempi kuin silloin, kun toiminnan oletetaan jatkuvan pitkään.

Johdonmukaisuuden periaate edellyttää, että tilinpäätös laaditaan noudattamalla samoja periaatteita ja menetelmiä vuodesta toiseen. Esimerkiksi poistot on tehtävä tuloksesta riippumatta tehtävä samoin periaattein joka vuosi.

Sisältöpainotteisuuden periaate asettaa asian ennen muotoa. Kirjanpidossa on kiinnitettävä huomiota liiketapahtuman todelliseen sisältöön eikä itse asiakirjaan, jos se on ristiriitainen. Jos tosite on esimerkiksi nimetty kauppakirjaksi, mutta on tosiasiaa vuokrasopimus, liiketoimi on kirjanpidossa vuokrasopimus eikä kauppa.

Varovaisuuden periaate on keskeinen periaate, jonka mukaan tilinpäätöksessä esitetään ainoastaan toteutuneet tulot. Kaikki tilikaudelle tai aikaisemmille tilikausille kuuluvat menot ja menetykset, poistot ja arvonalennukset sekä velkojen lisäykset on huomioitava tilinpäätöksessä myös silloin, kun niistä saadaan tieto tilinpäätöksen valmistumisen jälkeen.

Tasejatkuvuuden periaate edellyttää, että tilinavaus perustuu edellisen tilikauden päättäneeseen taseeseen.

Suoriteperusteisuus edellyttää, että tilikauden tuotoiksi merkitään kaikki tilikaudella toimitettujen tavaroiden ja luovutettujen palveluiden myynnit. Kuluksi kirjataan tilikaudella vastaanotettujen tavaroiden ja palveluiden ostot.

Tase-erien erillisarvostus edellyttää, että eri omaisuuseriä, kuten aineellisia hyödykkeitä, vaihto-omaisuutta tai saamisia, ei saa arvostaa yhtenä kokonaisuutena, vaan ne on arvostettava erikseen.

Tilinpäätöksessä on myös noudatettava **olennaisuuden periaatetta**. Tilinpäätöstä esittävien tietojen olennaisuutta pohdittaessa on kiinnitettävä huomio siihen, vaikuttaako tiedon esittämättä jättäminen tilinpäätöksen lukijan yrityksen taloudesta saamaan kuvaan. Pienien kulujen jaksottaminen ei esimerkiksi ole olennaista, mutta yrityksen talouteen negatiivisesti vaikuttavien tulevien muutosten esittämättä jättäminen antaa väärän kuvan tilinpäätöksen lukijalle. (Koivumäki & Lindfors 2012, 116.)

Tilinpäätöksen keskeiset laskelmat ovat tuloslaskelma ja tase. Tuloslaskelma kuvaa yrityksen kannattavuuden, nimensä mukaisesti tuloksen kertymisen. (Karjalainen 2013, 17.) Tuloslaskelmasta on käytävä ilmi, miten tilikauden tulos on syntynyt, ja siinä on esitettävä tilikaudelle kuuluvat tuotot ja kulut (Koivumäki & Lindfors 2012, 117). Tase kertoo yrityksen varat ja velat tilinpäätöshetkellä. Vastaavaa-puoli kertoo yritykseen sitoutuneet varat, euromääräisesti eri omaisuusryhmiin luokiteltuina sen, mitä omaisuutta yrityksellä on velkojaan vastaamassa. Osa omaisuudesta on pysyvään käyttöön tarkoitettua, pysyviä vastaavia, eli käyttöomaisuutta. Taseessa pysyviksi vastaaviksi määritellään esimerkiksi maa-alueet, rakennukset, koneet, kalusto, atk-ohjelmat ja osakkeet. Vaihtuvia vastaavia ovat varaston arvo sekä saamiset. Vaihtuvaa ovat myös yrityksen rahat kassassa ja pankissa. Vastattavaa-puolelle ryhmitellään ne tase-erät, joista yrityksen on vastattava. Niitä ovat esimerkiksi pankkilainat, velat tavarantoimittajille, arvonlisäverot ja työntekijöiden kesälomapalkat. (Karjalainen 2013, 37.) Vastaavaa ja vastattavaa ovat aina keskenään yhtä suuret.

Kirjanpitoasetuksen kaavat sisältävät yksityiskohtaisia erittelyjä. Niistä on kuitenkin lupa jättää pois ne erät, joita yrityksellä ei lainkaan esiinny. (Kinnunen ym. 2000, 20.)

Liitteinä 1 ja 2 esitetään tuloslaskelman ja taseen rakenteet.

Tilinpäätös ja toimintakertomus, luettelo kirjanpitokirjoista ja tositelajeista sekä tieto niiden säilytystavoista on sisällytettävä sidottuun tasekirjaan. Tilinpäätöksen muodostavat tase, tuloslaskelma, liitetiedot ja rahoituslaskelma. Toimintakertomusta ja rahoituslaskelmaa ei vaadita pieniltä kirjanpitovelvollisilta. Tilinpäätös on päivättävä ja allekirjoitettava. Allekirjoittajana toimivat yhtiön päätösvaltainen hallitus tai vastuunalaiset yhtiömiehet ja toimitusjohtaja tai vastaava. Tilinpäätös ja toimintakertomus ovat julkisia asiakirjoja, ja tasekirjaa on säilytettävä kymmenen vuotta tilikauden päättymisestä. (Koivumäki & Lindfors 2012, 126.)

Tuloslaskelmassa siis esitetään tilikauden tulos ja näytetään, miten se on muodostunut. Taseessa esitetään tilinpäätöspäivän taloudellinen asema, aktiivat ja passiivat (varat ja velat). Tuloverotuksen perustana puolestaan on veronalaisen voiton määrä ja varallisuusverotuksen veronalainen (netto)varallisuus. Kirjanpidon voitto ja oma pääoma eivät välttämättä eivätkä edes todennäköisesti ole yhtä suuria kuin vastaavan ajanjakson tai ajankohdan veroalainen voitto ja nettovarallisuus. (Kinnunen ym. 2000, 79.)

Kinnusen ja muiden (2000, 79 – 80) mukaan tilinpäätös perustuu kirjanpito- ja yhteisölainsäädäntöön. Verotuksesta säädetään verolainsäädännössä, esimerkiksi tuloverolaissa (TVL), elinkeinoverolaissa (EVL) ja verotusmenettelystä annetussa laissa (VML). Kirjanpidon ja verotuksen normit eroavat useissa kohdissa toisistaan. Keskeisenä lähestymistapaerona kirjanpidon ja verotuksen välillä Kinnunen ja muut (2000, 80) pitävät sitä, että tilinpäätöstä laadittaessa noudatetaan varovaisuuden periaatetta. Varovaisuuden noudattaminen merkitsee sitä, että varotaan sellaisen tilanteen syntymistä, jossa voittona esitettäisiin sellaisia varoja, jotka ovat tarpeen yrityksen jatkuvuuden turvaamiseksi. Verotuksessa varovaisuuden periaate ei korostu. Verotuksen tuloslaskentaa koskevien säännösten avulla paremminkin varmistetaan se, että verotettavaa tuloa syntyy. Eroistaan huolimatta kirjanpidolla ja verotuksella on monia sidonnaisuuksia. Veroilmoitus täytetään kirjanpidon pohjalta. Veroilmoituslomakkeella kirjanpidon voitto ja oma pääoma muunnetaan verotettavaksi voitoksi ja verotuksen nettovarallisuudeksi. Kinnunen ja muut (2000,

80) kuvaavat kirjanpidon voiton ja verotettavan voiton välistä yhteyttä seuraavan laskelman avulla. Laskelma kuvaa tulosten välistä periaatteellista yhteyttä. Siinä esitetyt kirjanpidon voittoon lisättävät ja vähennettävät ryhmät sisältävät monia yksittäisiä eriä.

Kirjanpidon voitto

+ Veronalaiset erät, jotka eivät ole kirjanpidon tuotoissa

- Verovapaat erät, jotka ovat kirjanpidon tuotoissa

+ Vähennyskelvottomat erät, jotka ovat kirjanpidon kuluissa

- Vähennyskelpoiset erät, jotka eivät ole kirjanpidon kuluissa

= Verotettava voitto

Esimerkiksi monet elinkeinotoimintaa harjoittavien vero- ja kirjanpitovelvollisten

yritysten kirjanpidossaan vähentämät menot ovat verotuksessa joko

vähennyskelvottomia tai vain osittain vähennyskelpoisia. Kokonaan

vähennyskelvottomia verotuksessa ovat esimerkiksi pysäköintivirhemaksut.

Edustusmenoista verotuksessa saa vähentää vain puolet. Kaikki yrityksen menot on

luonnollisesti merkittävä kirjanpitoon: siltä osin kun niihin ei liity tulonodotuksia, ne

on myös vähennettävä tilikauden kuluina riippumatta siitä, miten niitä käsitellään

verotuksessa. Koska veroilmoituksen täyttäminen perustuu pitkälti kirjanpidosta ja

tilinpäätöksestä saataville tiedoille, myös verotukseen liittyvässä valvonnassa

kirjanpidon ja tilinpäätöksen oikeellisuuden tarkastaminen on keskeisessä asemassa.

Tämä näkyy esimerkiksi verotarkastuksen yhteydessä: kirjanpito ja tilinpäätös ovat

keskeisiä tarkastuksen kohteita. (Kinnunen ym. 2000, 81.)

Osakeyhtiö antaa veroilmoituksen neljän kuukauden kuluessa tilikauden

päättymiskuukauden lopusta lukien. Veroilmoitus annetaan käyttäen Verohallinnon

vahvistamia lomakkeita. Jokaisella yritysmuodolla on oma pääverolomake. Useimmat

liitelomakkeet ovat kuitenkin yhteiset. Lomakkeissa kerrotaan, koska niitä tulee

käyttää. Taloushallinnon ohjelmistoissa, jotka pystyvät lähettämään veroilmoitukset

sähköisesti, löytyvät valmiiksi nämä lomakkeet. Lomakkeet voi myös täyttää

Verohallinnon sivuilla, josta ne voi myös lähettää tai tulostaa, jos jostain syystä haluaa lähettää paperilomakkeet.

Tilintarkastusta ei tarvitse suorittaa pienessä yhteisössä, jossa sekä päättyneellä, että sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella on ylittynyt enintään yksi seuraavista rajoista (Tilintarkastuslaki 2 luku 4 §):

- taseen loppusumma 100 000 euroa
- liikevaihto tai sitä vastaava tuotto 200 000 euroa
- palveluksessa keskimäärin 3 henkilöä

Edellytyksenä tilintarkastajan valitsematta jättämiselle on, ettei yhtiöjärjestyksessä tai -sopimuksessa ole mainintaa tilintarkastuksesta. Vapautus ei koske yhtiöitä, joiden toimialana on arvopaperikauppa, eikä holdingyhtiöitä.

Yhtiön tilintarkastajana voi toimia vain hyväksytty HTM- ja KHT – tilintarkastaja.

Vähintään yhden tilintarkastajan tulee olla KHT – tilintarkastaja tai KHT – yhteisö, jos vähintään kaksi seuraavista rajoista on ylittynyt päättyneellä tilikaudella

(Tilintarkastuslaki 2 luku 5 §):

- taseen loppusumma 25 000 000 euroa
- liikevaihto tai sitä vastaava tuotto 50 000 000 euroa
- palveluksessa keskimäärin 300 henkilöä

Tilintarkastajan on annettava kultakin tilikaudelta päivätty ja allekirjoitettu tilintarkastuskertomus. Tilintarkastaja tekee myös tilintarkastusmerkinnän tasekirjaan. Siinä ilmoitetaan, että tilintarkastuksesta on annettu kertomus. (Koivumäki & Lindfors 2012, 130.)

4 Johdon laskentatoimi

Yrityksen laskentatoimen toinen suuri osa-alue on johdon laskentatoimi (management accounting), jota kutsutaan myös operatiiviseksi laskentatoimeksi tai sisäiseksi laskentatoimeksi. Suunnittelua, valvontaa ja tiedottamista avustavat laskelmat kuuluvat operatiivisen johdon hyväksikäyttämiin laskelmiin.

Laskentatoimen informaatiota käyttävät myös muut sidosryhmät. Toisaalta nämä sidosryhmät saavat informointilaskelmia, toisaalta laskelmia voidaan käyttää hyväksi tuloksen jakamisessa. (Riistama & Jyrkkiö 1995, 38.)

Seuraavasta taulukosta selviää laskelmatyyppien ja laskelmien tarkoituksen yhteys. Taulukko 2. Johdon laskentatoimen systematiikka (Neilimo & Uusi-Rauva 2000, 36, muokattu)

Laskelman tyyppi	Laskelma	Laskelman tarkoitus
Suunnittelua avustavat	vaihtoehtolaskelmat	valinta
	tavoitelaskelmat	toiminnan ohjaus
Valvontaa avustavat	tarkkailulaskelmat	toiminnan ohjaus
Tiedottamista avustavat	informointilaskelmat	vaikuttaminen

Neilimon ja Uusi-Rauvan (2000, 36 – 37) mukaan johdon laskentatoimen tärkeimmät laskenta-alueet päälaskelmatyyppien otsakkeiden alle ovat lyhyesti seuraavan ryhmittelyn mukaiset.

Suunnittelua avustavat vaihtoehtolaskelmat ovat lyhyen ja pitkän aikajakson kannattavuuden, taloudellisuuden ja tuottavuuden suunnittelua avustavia laskelmia. Niiden tavoitteena on avustaa yritysjohtoa vertailemaan vaihtoehtoja. Pitkän ajanjakson vaihtoehtolaskelmia ovat esimerkiksi investointilaskelmat. Esimerkki lyhyen ajanjakson vaihtoehtolaskelmista on tuotannonsuunnitteluun liittyvä vaihtoehtoisten tuotantotapojen kustannuslaskenta.

Tavoitelaskelmien päätyypin muodostavat yrityksen budjetit. Ne voivat olla yritys- tai tulosityksikkötasoisia ja niitä voidaan laatia eri toiminnoille ja ajanjaksoille.

Tavoitelaskelmat avustavat yritysjohtoa toimintojen suunnittelussa ja tavoiteasetannassa.

Tarkkailulaskelmat ovat usein tavoite- ja vaihtoehtolaskelmien sisältämien tuotto- ja kustannuserien toteutumatakkailua jälkikäteen. Yritys tarkkailee esimerkiksi

budjettinsa toteutumista tai suunnitellun tuotteen kustannuslaskennan pitävyyttä tuotetta valmistettaessa vertailemalla esimerkiksi yhden tuotteen budjetoitua työtuntimäärää toteutuneeseen tuntimäärään. Tarkkailulaskelmien tavoitteena on analysoida tapahtunutta kehitystä verrattuna tavoitteisiin, oppia siitä ja pyrkiä korjaamaan mahdollinen negatiivinen kehitys tavoiteuralle.

Jos tarkastellaan johdon laskentatoimen tieto- ja informaatiojärjestelmää sen kannalta, millaiset laskelmat ovat johdon laskentatoimessa tyypillisiä, voidaan esittää seuraava pääluokittelu (Neilimo & Uusi-Rauva, 2000, 37 - 38):

- Kustannuslaskenta
- Hinnoittelulaskelmat
- Budjetit
- Tulosityksikkölaskenta
- Investointilaskelmat

Näistä lähemmin tarkastellaan tässä luvussa kustannuslaskentaa ja erityisesti hinnoittelua, joka on toinen toimeksiantajayrityksen tutkimusongelmista.

4.1 Kustannus- ja kannattavuuslaskenta

Neilimon ja Uusi-Rauvan (2000, 37) mukaan kustannuslaskenta pyrkii ensisijaisesti tuottamaan tietoa yrityksen tuotteiden tai palveluiden tuotannon suunnittelun avuksi. Se vastaa laskentatoimen keinoin kysymykseen, mitä tuotteen valmistus maksaa. Tätä varten tarvitaan muun muassa seuraavan kaltaista laskentaa.

- kustannuslaji- ja kustannuspaikkakohtainen laskenta (esimerkiksi palkkakustannukset, eri osastojen kustannukset)
- toimintokohtainen kustannuslaskenta (suunnittelutoiminnon kustannukset, siivoustoimintojen kustannukset)
- tuote- ja palvelukohtainen kustannuslaskenta (sellutonnin kustannus, ravintolan ruoka-annoksen kustannus)

Kinnunen ja muut (2000, 248) pitävät myös tärkeimpänä kustannuslaskennan tehtävänä suoritekohtaisten kustannusten, tuotteiden ja palvelujen yksikkökustannusten selvittämistä. Suoritekohtaisia kustannuksia tarvitaan sekä sisäisen laskennan että liikekirjanpidon tuloslaskennassa määritettäessä varastojen arvoa. Yksikkökustannukset ovat tarpeen eri tuotteiden ja palvelujen kannattavuuden analysoinnissa. Suoritekohtaisilla kustannuksilla on tärkeä merkitys monissa johdon päätöstilanteissa, kuten hinnoittelussa ja tarjousten tekemisessä, tuotevalintaratkaisuisissa ja vaihtoehtoisten tuotantomenetelmien vertaisussa.

Kinnusen ja muiden (2000, 249) mukaan yrityksen kustannusrakenne riippuu olennaisesti siitä, millaista tuotantotoimintaa se harjoittaa. Tässä suhteessa yritykset voidaan jakaa kolmeen pääryhmään: valmistusyrityksiin, kauppayrityksiin sekä palveluyrityksiin. Eri kustannuslajeista koostuvat yrityksen kokonaiskustannukset voidaan ryhmitellä funktionaalisesti yrityksen päätoimintojen mukaan. Esimerkiksi valmistusyrityksessä voidaan erottaa tällä perusteella:

- ostotoiminnan kustannukset
- valmistuskustannukset
- markkinointikustannukset
- hallintokustannukset
- tutkimus- ja kehitystoiminnan kustannukset.

Tätä funktionaalista jakoa voidaan tarkentaa jakamalla yrityksen päätoiminnot pienempiin osa-alueisiin.

Muita kustannuslaskelmien laatimisen ja hyväksikäytön kannalta tärkeitä kokonaiskustannusten ryhmittelyjä ovat Kinnusen ja muiden (2000, 252 - 256) mukaan muuttuvat ja kiinteät kustannukset, erilliskustannukset ja yhteiskustannukset, välittömät ja välilliset kustannukset sekä relevantit kustannukset. Muuttuvien kustannusten määrä riippuu tuotanto- tai myyntivolyymista, kiinteät kustannukset taas ovat riippumattomia toiminnan volyyymista. Niiden määrään vaikuttaa lähinnä ajan kuluminen. Muuttuvia kustannuksia ovat esimerkiksi ainekustannukset, valmistuksen palkkakustannukset sosiaalikustannuksineen ja energian kulutus. Tyypillisiä kiinteitä kustannuksia ovat

johdon ja toimihenkilöiden palkat sosiaalikustannuksineen, toimitilojen vuokrat ja pääomakustannukset.

Kokonaiskustannusten jakamisessa erilliskustannuksiin ja yhteiskustannuksiin on kriteerinä aiheuttamisperiaate. Tietyn laskentakohteen (esimerkiksi tuotteen, palvelun, osaston, markkina-alueen) erilliskustannuksia ovat ne kustannukset, jotka kyseinen laskentakohde on aiheuttanut. Yhteiskustannuksia ovat ne kustannukset, joita ei voida aiheuttamisperusteella kohdistaa laskentakohteelle. Ongelmana Kinnusen ja muiden (2000, 254) mukaan käytännön kustannuslaskennassa on kuitenkin se, että kun laskentakohteena on koko yritystä pienempi yksikkö, vain osa kustannuksista on kohdistettavissa sille aiheuttamisperiaatteella. Esimerkiksi monituoteyrityksessä on aina yhteiskustannuksia, joita ei voida osoittaa tietyn tuotteen aiheuttamiksi. Jos näitä yhteiskustannuksia halutaan sisällyttää laskentakohteen kustannuksiin, joudutaan niitä jakamaan kaavamaisesti enemmän tai vähemmän mielivaltaisin perustein.

Välittömät kustannukset ovat Kinnusen ja muiden (2000, 254) mukaan sellaisia kustannuksia, jotka voi osoittaa suoraan laskentakohteelle. Tuotekustannuksia laskettaessa ainekustannukset ja valmistuspalkat sekä markkinointikustannuksista myyntiprovisiot ovat välittömästi kohdistettavissa tuotteelle tai tuote-erälle. Välilliset kustannukset ovat yleiskustannuksia, jotka eivät ole aiheuttamisperiaatteella kohdistettavissa (yhteiskustannukset).

Päätöksentekoa avustavien laskelmien laatimiseen soveltuu yleisohjeeksi toteamus, että laskelmiin tulisi sisällyttää päätöksen kannalta merkitykselliset eli relevantit kustannukset ja tuotot. Relevanteilla kustannuksilla ja tuotoilla on päätöksenteon kannalta kaksi tunnusmerkkiä. Ne ovat ensinnäkin yksinomaan vastaisuudessa syntyviä kustannuksia ja tuottoja, jotka laskelman laatijan on ennakoitava. Tulevista kustannuksista ja tuotoista relevantteja ovat ne erät, jotka eroavat eri vaihtoehtojen välillä. Menneisyyttä koskevalla informaatiolla on päätöksenteon kannalta ainoastaan välillistä merkitystä sikäli, että menneisyyttä koskevia tietoja voidaan käyttää apuna päätöksenteon kannalta relevantteja vastaisia tuottoja ja kustannuksia ennakoitaessa. (Kinnunen ym. 2000, 255.)

Kannattavuudessa on yleisesti kyse siitä, että yrityksen toiminnasta kertyvillä tuloilla on kyettävä kattamaan toiminnan kustannukset ja rahoittajan edellyttämät korvaukset yrityksen käyttöön annetuista pääomista. Kannattavuutta mitataan johdon laskentatoimessa kahdentyyppisillä mittareilla. Absoluuttista kannattavuutta mitataan tuottojen ja kustannusten erotuksena (voitto tai tappio eur). Suhteellisen kannattavuuden mittarit vertaavat tulosta johonkin toimintaa rajoittavaan tekijään ($\text{tulos/pääoma} = \text{pääoman tuottoaste}$ tai $\text{tulos/myyntituotot} = \text{voittoprosentti}$).

Neilimo ja Uusi-Rauva (2005, 274) muistuttavat, että kannattavuutta määriteltäessä yrityksen kannattavuutta voidaan tutkia sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Lyhyen ajanjakson kannattavuus on yleensä vuoden tai sitä lyhyemmän ajan kannattavuustarkastelua. Tällöin absoluuttisen kannattavuuden tunnusluvut usein dominoivat. Pitkällä aikavälillä kannattavuuden analysoinnin aikajänne on tavallisesti 2 - 5 vuotta. Pitkän ajanjakson tarkastelussa suhteellisen kannattavuuden tunnusluvut nousevat absoluuttisen kannattavuuden tunnuslukujen rinnalle.

Lyhyen aikavälin kannattavuuden tunnuslukuja ovat (Neilimo & Uusi-Rauva 2000, 275 – 277; Karjalainen 2013, 112 - 116):

Myyntikate = liikevaihto – muuttuvat kulut. Myyntikate kertoo kuinka hyvin tai huonosti muuttuvat kulut saadaan katetuiksi ja miten hyvin rahaa riittää kiinteisiin kuluihin, poistoihin, korkoihin ja veroihin, pienyrityksissä yleensä myös yrittäjän palkkaan.

Käyttökate = liikevaihto vähennettynä muuttuvilla ja kiinteillä kuluilla. Kertoo, kuinka paljon toiminnasta jää rahaa poistoihin, korkoihin ja veroihin sekä pienyrittäjällä myös omaan palkkaan.

Liikevoitto = liikevaihto – muuttuvat ja kiinteät kulut sekä poistot.

Tilikauden voitto kertoo tilikauden tuloksen omistajille.

Neilimon ja Uusi-Rauvan (2000, 278) mukaan pitkän aikavälin kannattavuutta sisällöllisesti osuvasti mittaavana eli validina tunnuslukuna voidaan pitää pääoman tuottoastetta, joka on suhteellisen kannattavuuden tunnusluku. Se suhteuttaa yrityksen liiketoiminnan tuloksen siihen yritykseen sijoitettuun pääomaan, joka on

tuloksen saavuttamiseksi tarvittu. Neilimo ja Uusi-Rauva (2000, 278) toteavat edelleen, että sijoitetun pääoman tuottoaste, ROI-prosentti (Return on Investment Assets), on eräs maailman käytetyimmistä yritystoiminnan ohjauksen tunnusluvuista. Tunnusluku voidaan esittää muodossa:

$$\text{Pääoman tuotto prosentti} = 100 \times \frac{\text{tulos poistojen jälkeen (liikevoitto)}}{\text{taseen loppusumma}}$$

Tulos poistojen jälkeen kuvaa yritystoiminnan absoluuttista kannattavuutta. Jos se suhteutetaan yrityksen rahamääräiseen liikevaihtoon, voidaan puhua yrityksen voittoprosentista. Taseen rahamääräinen loppusumma taas ilmentää yritykseen sijoitettua pääomaa. Kinnunen ja muut (2000, 247) toteavat, että muuttuneessa toimintaympäristössäkin kannattavuus on edelleen markkinataloudessa toimivan yrityksen ydintavoite. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää tyytyväisiä asiakkaita ja toiminnan jatkuvaa tehostamista kustannusten kurissapitämiseksi.

4.2 Palvelun hinnoittelu

Neilimon ja Uusi-Rauvan (2005, 185, 190) mukaan yrityksen tarkoituksena on hinnoittelun avulla saavuttaa taloudelliset ja muut tavoitteet sekä menestyä kilpailussa. Heidän mainitsemiaan muita tavoitteita ovat markkinoiden valtaaminen, kilpailijoiden markkinoille tulon estäminen ja yrityksen rahoitusaseman parantaminen. Tavoitteita saadaan myös johdettua hinnoittelustrategiasta ja siitä, millaista katetta halutaan.

Kansola ja Rikkinen (2008, 52) toteavat Laitista (2007, 160 – 162, 176) mukaillen, että pienissä yrityksissä hinnoittelu on usein vaistonvaraista. Kustannuksia ei välttämättä tunneta, ja hinnoittelu tapahtuu seuraamalla asiakkaiden reaktioita. Tilinpäätöksestä yritysjohto voi tarkistaa, miten hyvin hinnoittelu sormituntumalla on onnistunut. Parhaimmillaan hinnoittelu on kuitenkin jatkuva prosessi. Tämä tarkoittaa tarkentuvaa hinnoittelua, jossa hintaa muutetaan yrityksen strategian, kustannusten

ja kysynnän mukaan. Tarkentuva hinnoittelu vaatii sen, että yritys seuraa tilikauden aikana, miten markkinat ja kilpailijat reagoivat hintaan.

Hinnoittelumenetelmiä on lukuisia. Ne voidaan jaotella esimerkiksi seuraavasti (Tietoa ja palveluja yrityksen perustamiseen, kasvattamiseen, kehittämiseen ja kansainvälistymiseen. n.d.):

Markkinapohjainen hinnoittelu, jossa hinta perustuu kilpailijoiden ja markkinoiden määräämään hintatasoon. Kun markkinahinnasta vähennetään yrityksen oma voittotavoite, saadaan selville, mitä tuote tai palvelu saa yritykselle maksaa. Yrityksen tuotantokustannukset kiristetään tavoitekustannusten suuruiseksi. Markkinapohjainen hinnoittelu on nykyään yleinen hinnoittelumalli.

Katetuottohinnoittelun perustana on, että tuotteen tai palvelun hinnan tulee kattaa kaikki sen hankinta- ja valmistuskustannukset eli muuttuvat kustannukset. Jäljelle jäävällä katetuotolla on pystyttävä kattamaan riittävä osa yrityksen kiinteistä kustannuksista, kuten palkat ja vuokrat. Yritykselle jää voittoa, jos kaikkien tuotteiden yhteenlaskettu katetuotto eli myyntikate ylittää kiinteät kustannukset.

Omakustannus- eli voittolisähinnoittelu on tyypillinen kustannuspohjainen hinnoittelumenetelmä. Sen lähtökohtana on, että tuotteen tai palvelun hinnoittelussa otetaan huomioon kaikki suoritteen aiheuttamat muuttuvat kustannukset sekä halutulla tavalla myös osa kiinteistä kustannuksista. Kun tähän omakustannusarvoon lisätään haluttu voitto ja verot, saadaan suoritteelle lopullinen myyntihinta. Tämä on tuotteen minimihinta, eikä sitä alempaa hintaa tuotteelle pidä antaa edes lyhyellä aikavälillä.

Riippumatta käytettävästä hinnoittelumallista palvelun tuottamisesta aiheutuvat kustannukset tulee aina ottaa huomioon. Tätä painottavat sekä Sipilä (2003, 160), Laitinen (2007, 13) että Neilimo ja Uusi-Rauva (2001, 167). Hinnan on pitkällä aikavälillä ylitettävä palvelusta aiheutuvat kokonaiskustannukset. Kansola ja Rikkinen (2008, 30) toteavat, että Laitisen mukaan hinnoittelu on yksi keskeisimmistä kilpailutekijöistä. Väärä hinnoittelu ajaa yrityksen ulos markkinoilta. (Laitinen 2007,

13.) Väärä hinnoittelu voi Hinnoittelun ABC:n (2005, 10 - 11) mukaan perustua useisiin eri tekijöihin, joita ovat seuraavat:

- Hintoja ei tarkisteta riittävän usein vastaamaan markkinatilannetta.
- Asiakkaan näkemys hinnasta jää huomioimatta.
- Palvelun todellisia kustannuksia ei tunneta.
- Hinnoittelustrategiaa ei oteta osaksi yrityksen strategiaa.

Lanseeraushinnoittelu on Sipilän (2003, 471) mukaan erityisen tärkeä yritykselle, koska hinnoittelun epäonnistuminen tässä vaiheessa aiheuttaa yrityksen imagokuvan saattamisen huonoon valoon. Lanseerausvaiheen hinnoittelun epäonnistuminen johtuu joko liian korkeasta tai liian alhaisesta hinnasta. Liian alhainen hinta luo väärää hintakuvaa, ja kapasiteetti saattaa loppua kesken. Liian korkea hinta puolestaan aiheuttaa yritykselle huonoa julkisuutta, henkilöstö ei usko siihen ja tulorahoitus jää saamatta. Lanseerausvirheiden korjaaminen voi olla jopa niin vaikeaa, että se johtaa koko yrityksen kaatumiseen jo lanseerausvaiheessa. Epäonnistuneeseen hinnoitteluun voi olla syynä myös halpahinnoittelu, hinnan joustamattomuus, hintamuutosten väärinajoitus tai asiakkaan maksuhaluttomuus. Halpahinnoittelijan epäonnistuminen johtuu siitä, että alalle tulee aina uusia yrityksiä, jotka pyrkivät hinnoittelemaan palvelunsa vieläkin halvemmiksi, ja yritys menettää näin ainoan kilpailukeinonsa. Hinnan joustamattomuus liittyy siihen, että hintoja ei sopeuteta palvelun elinkaaren mukaan. Mikäli hinnoittelu ei ole joustavaa ja hinnoitteluvirheitä ei korjata ajoissa, saattaa yritys pahimmillaan menettää koko liiketoimintansa. (Sipilä 2003, 472 - 473.)

Yrittäjän on myös syytä muistaa, että maksuehdot ovat osa hintaa, koska hinta on toteutunut vasta sitten, kun palveluntuottaja on saanut rahansa sen suuruisena kuin kauppa tehtiin. Sovitut maksuehdot vaikuttavat siihen, millaiseksi lopullinen kauppahinta muodostuu. (Sipilä 2003, 464.) Esimerkkinä Sipilä (2003, 465) mainitsee vielä joidenkin yritysten tarjoaman kassa-alennuksen, jos asiakas maksaa laskunsa nopeammin kuin perusmaksuehdon mukaan. Tyypillinen tapa on, että perusmaksuehto on 30 päivää, mutta asiakkaalle myönnetään 2 %:n kassa-alennus, jos asiakas maksaa 14 päivän sisällä. Kahden prosentin kassa-alennuksen todellinen

vuosikorko on 46 %. Myyjän kannattaa tarkoin miettiä, onko tällaisen edun antaminen asiakkaalle todella välttämätöntä. Lyhyet maksuajat ja täsmälliset suoritukset ovat todella merkityksellisiä. (Mts. 465.)

Palveluyritys valmistaa asiakkaalleen palvelun, joita ovat esimerkiksi asianajotyöt, kirvesmiestyöt, siivous, kirjanpito jne. Yleisimmin palveluyrityksen hinnoittelu perustuu työntekijän työhön käyttämään aikaan ja työntekijälle maksettavaan palkkaan. (Hinnoittelun perusteet-opas. n.d., 10; Sipilä 2003, 185 - 186.) Lisäksi veloitus hinnassa otetaan huomioon työn sesonkiluonteisuus ja toiminnan käyttöaste. Esimerkiksi vesibussiyrittäjän on kerättävä ansionsa muutaman kesäviikon aikana. Kaikki sesongin ulkopuolinen myynti on ylimääräistä, jolloin sitä kannattaa myydä huonommallakin hinnalla.

Tuntihinnan yksinkertaisin laskusääntö on Hinnoittelun perusteet-oppaan (n.d., 10) mukaan:

- Jos yrityksellä ei ole konekanta ja myydään pelkkää työpanosta, on arvonlisäverollinen veloitus hinta 3 x työntekijän tuntipalkka.
- Jos yrityksellä on lisäksi konekanta ja työkaluja tai työhön kuuluu jotain tarveaineita, on arvonlisäverollinen veloitus hinta 4 x työntekijän tuntipalkka.

Myös Sipilä (2003, 187) toteaa, että aikaveloitus on yleensä 2,5 - 5-kertainen henkilön vastaavan aikayksikön bruttopalkkaan verrattuna. Sipilä kirjoittaa, että aina työntekijätkään eivät tiedosta, mistä laskutushinnan ja heidän palkkansa välinen ero syntyy. Töiden hankkiminen ja jo pelkkä yrityksen olemassaolo maksaa, ja myös kysyntä- ja työsuhderiskit ovat osa hintaa.

”On hyvä, että henkilö, jonka kuukausipalkka on 2 500 euroa, tietää, että hänellä on meillä kannattava ja terve työpaikka kunhan vain tuottaa myyntikatetta 7 500 euroa joka kuukausi.”

Oheinen kuva havainnollistaa aikaveloituksen laskentatapaa. Kuvan esimerkissä on yleiskuluista irrotettu henkilön työedellytyskulut, jottei niitä sotkettaisi hallintokuluihin. Kuvio on tehty mukaillen Sipilän (2003, 188) kuviota.

Tuotto-odotus 15 %	←	Tuntiveloitus 3.5 x bruttopalkka
20 Yleiskulukohdistus. Johtaminen, markkinointi, prosessi- ja tuotekehitys, hallinto, verot		OKA - Omakustannusarvo = 3 x bruttopalkka
30 Henkilön työedellytyskulut: työtilat, työvälineet, koulutus, työsuhderiskit		
17 Sosiaalikustannukset		
33 Bruttopalkka		

Kuvio 3. Tuntiveloituksen laskentaesimerkki (Mukaillen Sipilä 2003, 188)

Valtion kädenojennus palveluyrityksille on kotitalousvähennys, jolloin kotitalouden voivat vähentää verotuksessa 45 % arvonlisäverollisesta työkorvauksesta. Vähennyksen suuruus on korkeintaan 2 400 euroa/henkilö. Vähennyksen omavastuu on 100 euroa/henkilö. Vähennykseen oikeuttavia töitä ovat esimerkiksi kodin kunnossapito- ja perusparannustyöt, tietotekniikan asennus- ja neuvontapalvelut, siivoustyöt ja lastenhoito. Koneiden ja laitteiden korjaus ei kuulu kotitalousvähennyksen piiriin. Jotta asiakas voi tehdä vähennyksen, palveluyrityksen pitää harjoittaa veronalaista toimintaa ja olla merkitty ennakkoperintärekisteriin. (Hinnoittelun perusteet-opas. n.d., 10.)

Hintoja on syytä nostaa joka vuosi noin kolmella prosentilla inflaation vuoksi. Jos unohtaa hinnankorotukset kolmeksi vuodeksi, on kolmannen vuoden jälkeen antanut 9 prosentin alennuksen. Ansaitakseen samat kate-eurot, on parhaimmassakin tapauksessa myyntiä lisättävä 15 prosenttia! Todellisuudessa enemmän, koska kustannukset ovat nousseet. (Hinnoittelun perusteet-opas. n.d., 16.)

5 Tutkimuksen toteutus

5.1 Yrittäjän tarpeet – ulkoinen laskentatoimi

Tutkimuksella on ulkoisen laskentatoimen kannalta kaksi päämäärää: saada yrityksen raportointi ajantasaiseksi ja selvittää, onko mahdollista työllistää talousalan ammattilainen perheyritykseen. Vaikka kirjanpidon hoitaa tällä hetkellä asiantunteva ja luotettava tilitoimisto, on turhaa maksaa työstä, jonka voi itsekin hoitaa. Tilitoimistopalvelut ovat yllättävän suuri kiinteä kulu pienelle yritykselle. Tehtävää voi hoitaa vaikka vähän aikaa joka päivä, jolloin asiat pysyvät kontrollissa eikä tule turhia viivästymisiä.

Tehtävään tarvitaan toimiva ohjelmisto. Kuten johdannossa jo kerrottiin, tätä työtä tehtäessä on käyty läpi useita opinnäytetöitä, joissa erilaisille yrityksille on valittu taloushallinnon ohjelmistoja. Näitä opinnäytetöitä ja ohjelmistojen tarjoajien internet-sivuja vertailtiin huolellisesti. Himos Pihat Oy:lle päädyttiin tässä vaiheessa hankkimaan ilmaisohjelma Tilitin, jota jo aiemmin on yritykselle suositeltu. Metropolia ammattikorkeakoululle opinnäytetyön vuonna 2013 tehnyt Anu Johansson on testannut suuren joukon pienelle kirjanpitovelvolliselle soveltuvia kirjanpito-ohjelmia. Hän valitsi toimeksiantajalleen Tilitin-ohjelman, joka ladattiin myös Himos Pihat Oy:lle. Tilitin kirjanpito-ohjelman on laatinut Tommi Helineva vuonna 2011 insinöörityönään Metropolia ammattikorkeakoululle tietotekniikan koulutusohjelmaan. Hän on tehnyt ohjelmaan päivityksiä vuosina 2012 ja 2013. Päivityksissä on mm. korjattu esiin tulleita virheitä sekä tehty uudet tilikarttamallit muuttuneilla arvonlisäverokannoilla.

Aluksi syötettiin yrityksen perustiedot sekä valittiin yritystoimintaan sopiva tilikarttamalli, joka oli hyvin laaja. Sitä muokattiin itselle sopivaksi merkitsemällä tarvittavat tilit suosikeiksi. Myös tilien nimiä muokattiin, niin että niistä selviää paremmin tilin sisältö. Tilikarttaan on myös mahdollista lisätä tilejä sekä muuttaa arvonlisäverokantoja. Hyvä puoli tilikartassa on myös se, että arvonlisäverollisia ja

verottomia tilejä ei tarvita erikseen. Kaikissa tileissä, jotka arvonlisäveron yleensä sisältävät, on mukana arvonlisäveron laskenta, mutta sen voi ohittaa painamalla ”ctrl + enter” summan syöttämisen jälkeen, jolloin veroa ei lasketa.

Tilikartan muokkauksen jälkeen syötettiin viimeisimmän taseen alkusaldot edelliseltä vuosineljännekseltä, lokakuu – joulukuu 2014. Tämän jälkeen syötettiin viimeisimmän vuosineljänneksen, tammikuu – maaliskuu 2015, kaikki tositteet. Tästä saatiin ajan tasalla oleva tase, tuloslaskelma sekä arvonlisäverolaskelma, joista sai hyvän kuvan ohjelman toimivuudesta. Ohjelmasta saatiin kaikki tarvittavat raportit hyvin selkeässä muodossa. Tositteiden syöttäminen oli yksinkertaista ja raportit toimivat niin kuin pitää. Koska toimeksiantajan kaikki kirjaukset tehdään suoraan pääkirjanpitoon, ei erillisiä tositelajeja tarvita. Ohjelman käyttäminen vaatii hiukan ammattitaitoa: ohjeita ei juurikaan löydy.

Toimeksiantajan ostolaskut voidaan edelleen kirjata tilikauden aikana maksuperusteisesti ja tehdä mahdolliset jaksotukset heti laskun kirjausvaiheessa. Paljon ostoja tehdään myös yrityksen pankkikortilla. Kuitit on syytä pitää järjestyksessä, ja jatkossakin paras tapa on tulostaa pankista tositetiliote, jonka mukaan kirjataan tapahtumat aikajärjestyksessä kirjanpitoon. Koska tositetiliotteen voi tulostaa kahden viikon välein, kirjaukset ovat hyvin ajantasaisia ja raportit voidaan ajaa silloin kun halutaan.

Erityisen tärkeää on täsmäyttää pankkitili sekä siirtosaamiset ja -velat aina kuukauden päättyessä. Arvonlisäverolaskelma toimii hyvin Tilitin-ohjelmassa ja se lähetetään Verohallintoon jo olemassa olevilla KATSO-tunnuksilla verotili-palvelun kautta neljännesvuosittain. Kun maksun määrä on selvillä kuukausittain, on siihen helppo varautua.

Yrittäjät olivat tyytymättömiä myös pankin tarjoamaan laskutusohjelmaan. Se on jäykkä ja ylimääräisten tietojen lisääminen hankalaa ja aikaa vievää. Sen lisäksi ohjelma ei ole vielä tarjonnut mahdollisuutta lähettää laskun mukana liitetiedostoa. Useimmat asiakkaat haluavat kuitenkin tuntiraportin tehdyistä töistä, joten se on pitänyt lähettää erikseen, yleensä sähköpostitse. Koska suuri osa asiakkaista haluaa

kuitenkin verkkolaskun, on järkevää lähettää kaikki laskut verkkolaskujen välittäjän kautta. Tällöin asiakkaalle, joka ei vielä jostain syystä voi vastaanottaa verkkolaskua, lähetetään paperinen e-lasku. Internetistä etsittiin myös mahdollisimman edullisia laskutusohjelmia. Kaikkein edullisimmat vaikuttivat kovin monimutkaisilta käyttää, ja toimeksiantajalle verkkolaskutusmahdollisuus on pakollinen. Pankin ohjelman mahdollisia uudistuksia tutkittiin vielä, mutta mitään radikaalia parannusta ei löytynyt.

Laskuttajavaihtoehtoista päädyttiin valitsemaan Finvoicer-laskutusohjelma, jossa ei ole avaus- eikä kuukausimaksuja. Laskutus perustuu lähetettyjen laskujen määrään. Laskutus Finvoicerin kautta tulee hieman kalliimmaksi kuin pankin kautta laskutettaessa, mutta vie vähemmän aikaa ja resursseja. Paperilasku tulee vielä verkon kautta lähetettynä kalliiksi, mutta enenevässä määrin myös yksityishenkilöt ovat siirtymässä vastaanottamaan verkkolaskuja. Finvoicer-ohjelma sisältää lisäksi maksuseurannan, ja mikäli yrittäjä haluaa, myös maksumuistutukset ja perinnän. Finvoicer-laskutusohjelma toimii pilvipalveluna, joten sitä voi käyttää eri paikoissa ja eri koneilla. Lasku on selkeä, ja siihen voi myös liittää laskuttajayrityksen logon.

Tilinpäätös on melko yksinkertainen pienessä osakeyhtiössä. Poistot ja tulevat velvoitteet on huomioitava. Tasekirjaan kootaan tuloslaskelma, tase sekä tase-erittelyt ja liitetiedot. Tilintarkastusta ei ole. Tilinpäätös käydään läpi omistajien kanssa, ja he vahvistavat tilinpäätöksen allekirjoituksellaan.

Veroilmoitus tehdään kirjanpidon ja tilinpäätöksen tietojen mukaan sähköisesti myös yrittäjän KATSO-tunnuksia käyttäen. Tilikartan tilejä avattaessa on otettu huomioon myös verotuksen vaatimukset, jotta eri tileiltä on mahdollisimman helppo poimia tarvittavat tiedot.

5.2 Tuntihinnan laskeminen

Himos Pihat Oy:n toiminta on hyvin kausiluonteista. Kesällä työ sisältää pääasiassa nurmikoiden leikkausta, istutusten hoitoa sekä festivaalialueiden ulkosiivousta. Syksy on hiljaista aikaa: joku asiakas haluaa lehtien haravointia ja räystäiden tyhjennystä, useimmat eivät. Syksyllä yrittäjän onkin korjattava ja huollettava koneita, ja hän voi pitää vuosilomiaan. Talvikaudella tehdään lumitöitä sekä hiekoitusta ja ylläpidetään luistelukenttää, mikäli on lunta ja pakkasta. Keväällä huhtikuussa on jälleen yrittäjän loman aika, kunhan jäät ovat sulaneet ja hiekoitushiekat poistettu asfalteilta sekä auraus- ja muu talvikalusto kunnostettu odottamaan seuraavaa kautta.

Varsinaisen toiminnan lisäksi on siis tehtävä korjaus- ja kunnossapitotöitä, laskutettava, tehtävä tarjouksia, neuvoteltava asiakkaiden kanssa, tulostettava tiliotteita ja niputettava kuitteja tilitoimistoa varten. Puhelimessa kuluu tunti ja toinenkin erilaisia asioita selviteltäessä. Jopa saamisten perintä vie oman aikansa. Näistä kaikista töistä yrittäjän pitäisi saada korvaus, mutta asiakkailta voi laskuttaa vain todelliset tehdyt tunnit. Joidenkin asiakkaiden – jopa itse yrittäjinä toimivien – on vaikea ymmärtää, mitä kaikkea heiltä perittävällä hinnalla pitää kattaa. Koska Himos Pihat Oy ei ole vielä uskaltanut palkata ulkopuolisia työntekijöitä, on ainoastaan yrittäjän palkat sosiaalikuluihin laskettava mukaan kiinteisiin kustannuksiin, kun aletaan laskea asiakkailta perittävää tuntihintaa.

Toiminnan alkaessa keskityttiin lähinnä yrityksen tunnetuksi tekemiseen ja asiakkaiden sekä koneiden ja kaluston hankintaan. Hinnoittelu tehtiin seuraamalla alan paikallista hintatasoa pyrkien olemaan mahdollisimman kilpailukykyinen. Aluksi asiakkaita oli vähän ja työ sen mukaisesti epäsäännöllistä.

Tuntihinnoittelu on ainoa mahdollinen tapa laskuttaa työstä, joka on täysin riippuvaista olosuhteista. Jos talvella ei sada lunta, kuten kävi toimeksiantajan ensimmäisellä tilikaudella talvella 2013 - 2014, ei ole myöskään laskutettavaa. Tänä talvena ei voinut ylläpitää luistelukenttää, koska pakkas- ja suojakelit vaihtelivat liian nopeassa tahdissa. Nurmikko kasvaa alkukesällä ja sateisella säällä enemmän kuin loppukesällä. Vaihtelua on todella paljon.

Yksinkertaisin laskusääntö palveluyrityksen tuntihinnan laskemiselle on:

- Jos yrityksellä ei ole konekanta ja myydään pelkkää työpanosta, on arvonlisäverollinen veloitustuntihinta 3 x työntekijän tuntipalkka.
- Jos yrityksellä on lisäksi konekanta ja työkaluja tai työhön kuuluu tarveaineita, on arvonlisäverollinen veloitustuntihinta 4 x työntekijän tuntipalkka.

Himos Pihat Oy:llä on konekanta ja työkaluja, mutta ihan näin yksinkertaisesti ei uskalla tuntihintaa laskea, vaikka nähtävästi melko hyvin laskusääntö paikkaansa pitääkin. Oletetaan, että työntekijän palkka olisi 14 euroa tunnilta. Tällöin asiakkaalta veloitetaan $4 \times 14 = 56$ euroa/tunti sisältäen arvonlisäveron.

Mietitään asia kuitenkin hieman perusteellisemmin, ja käytetään laskennassa seuraavaa kaavaa.

1) Todellisen työajan selvittäminen

Tuntihintaa laskettaessa suurimmat virheet tehdään laskutukseen oikeuttavan ajan arvioinnissa. Suomalainen kahdeksan tunnin työpäivää tekevän työntekijän todellinen työaika on 1750 tuntia, mutta palkka hänelle maksetaan 2150 tunnilta. Todellinen tehollinen työaika jää vielä huomattavasti työssäoloaikaa alhaisemmaksi ollen vain noin 70 %. Laskennan pohjana käytetään 1300:aa laskutustuntia vuodessa. Tällä tuntimäärällä on saatava katettua kaikki yritystoiminnan kustannukset ja yrittäjälle palkka. (Hinnoittelun perusteet-opas. n.d., 11.)

2) Palkkatason asettaminen

Palkkatason asettamisessa yrittäjälle on perusteltua lähteä samasta työstä työntekijälle maksettavasta palkasta. Palkka maksetaan luonnollisesti kaikille 2150 tunnille, ja lisäksi sosiaaliturvamaksukerroin on 1,3 %. Laskelmissa vuosipalkka otetaan mukaan kiinteänä kuluna, sillä yrittäjä joutuu nostamaan

itselleen palkkaa yrityksestään kaikkina vuodenaikoina työtilanteesta riippumatta. Tosin moni yrittäjä jättää palkan nostamatta ainakin niiltä tunneilta, joita ei pysty laskuttamaan. Niin jättää myös toimeksiantajayrittäjä – ainakin ensimmäisiltä tilikausilta. Lasketaan kuitenkin mahdollinen tuntipalkka kiinteistöpalvelualan keskituntipalkan, tässä tapauksessa vaativuusluokan 3, mukaisesti. (Kiinteistöpalvelualan työehtosopimus 2015, 16.)

Yrittäjän palkka = ammattimiehen tuntipalkka (10,32 eur) x 2150 tuntia x 1,3

3) Vuositason kiinteiden kulujen selvittäminen

Tiedot löytyvät toteutuneesta tilinpäätöksestä tai kuluvan tilikauden ennusteesta.

4) Korkokulujen selvittäminen

Lainojen vuotuiset korkokulut pankkikuluineen löytyvät tilinpäätöksestä tai tulosenusteesta.

5) Poistojen selvittäminen

Vuotuisten poistojen määrä on otettava huomioon hinnoittelussa, sillä niiden poisjääminen merkitsee liian alhaista hintaa. Rahaa ei kerry uusinvestointeihin tai uudistuksessa syntyvän velan maksuun. Paras tapa yrityksen talouden hallinnassa on, että lainan lyhennysaika ja koneen poistoaika ovat yhtä pitkät.

6) Voittotavoitteen määrittäminen

Yrityksen tuotoksi ei riitä pelkkä palkka. Yrittäjä on ottanut riskiä, sijoittanut ehkä ansaitsemiaan rahoja yritykseen, joille on saatava kohtuullinen korko. Suomalaisten huippuyritysten vuosivoitto on lähes 20 %, mutta keskiarvo lienee 4 – 5 %:n vaiheilla.

Kun lasketaan kustannukset ja tulostavoite eli kohdat 2 - 6 yhteen, saadaan laskettua katetarve.

**Palveluyrityksen arvonlisäveroton minimituntihinta = katetarve/laskutettavat
tunnit**

Taulukko 3. Tuntihinnan laskenta

Työtunnit		1300				
Yrittäjän palkka		28844,4				
Muut kiinteät kustannukset		6000				
Korkokulut		1290				
Poistot		10500				
Tulostavoite		10000				
Yhteensä = katetarve		56634,4				
Minimituntihinta (ei sis. ALV)		43,56492				

Vaikka tällä kaavalla saadaan minimituntihinta, on yrityksen otettava huomioon myös kilpailu. Varsinkaan lumitöillä ei juuri pysty kilpailemaan. Onpa asiakas sanonut, että meille työtä ei tarvitse tehdä niin kovin hyvin, joten valitsemme halvemman vaihtoehdon. Halvempi vaihtoehto ei kuitenkaan nouse traktorin kopista tekemään lapiotöitä. Kesän istutusten hoidossa huomaa ehkä paremmin, mikä merkitys on huolellisella työllä; sitä useimmat asiakkaat eniten arvostavat.

Asiakas on palveluyrityksen työnjohtaja, ja häntä on palveltava silloin, kun hän sitä haluaa, eikä vain virka-aikana. Kilpailussa auttaa myös valmius palvella silloinkin, kun muut juhliivat ja lomailevat. Tässä kohdassa on eduksi toimeksiantaja-yrityksen sijainti lähellä asiakkaita.

6 Johtopäätökset

Kaikki pienen osakeyhtiön taloushallinnon osa-alueet oli tarpeellista käydä huolellisesti läpi. Työn edetessä ratkaisut löytyivät kuin itsestään. Suurin osa tiedosta, joka kirjallisuudesta, internetistä sekä lakipykälästä löydettiin, oli tuttua opintojen ja

työelämän kautta. Kuitenkin asioiden kertaaminen antoi varmuutta siihen, että tilitoimiston palveluita ei tarvita. Laskutus, kirjanpito, tilinpäätös ja verotus pystytään hoitamaan itse. Kirjanpito pysyy ajan tasalla, eivätkä kuittiniput odottele viikkoja tilitoimistoon vientiä. Uusi tilikausi on alkamassa toukokuussa; silloin on sopiva aika aloittaa.

Hyvin toimiva ilmainen kirjanpito-ohjelma suorastaan houkuttelee käyttäjää. Tuntuu myös hyvältä lähettää asiakkaille selkeät, logolla varustetut myyntilaskut, jotka ovat kuin yrityksen käyntikortti.

Hintataso oli ensimmäisellä ja toisella tilikaudella kesäkaudet liian alhainen. Ensimmäisenä talvena ei ollut juuri yhtään lunta. Tilannetta korjasi toisen tilikauden talvi, jolloin hinnatkin osuivat jo paremmin kohdalleen. Tulevalle kesäkaudelle hintoja on pakko nostaa. Asiakkaita on informoitu, eikä negatiivista palautetta ole hinnan noususta saatu.

Kun toimeksiantajan kustannuksia ja tavoitteita laskettiin, tultiin siihen tulokseen, että pelkästään talousasioiden hoitoon Himos Pihat Oy:ssä ei talousalan ammattilainen vielä tässä vaiheessa voi ryhtyä. Työtä perheenjäsenen on tehtävä asiakkaiden luona niin paljon kuin ehtii ja kirjanpitoa voi hyvin tehdä ohessa. Tällä tavoin voidaan katsoa seuraavassa tilinpäätöksessä, onko malli järkevä vai ei.

Huomattiin myös se seikka, että pelkästään ulkoalueiden hoitamisella yritys ei tule koskaan tarpeeksi kannattavaksi. Jos työtä ei haluta tehdä pelkästään harrastuspohjalta, on selvää, että toimenkuvaa pitää laajentaa. Tämä on seuraava vakava haaste. Sen myötä voidaan palkata henkilökuntaa, ja myös taloushallinto ja sen ohjelmistot laajenevat. Sijainti lähellä Himoksen hiihtokeskusta ja festivaalialueita, mutta myös Jämsän keskustaa, antaa hyvän pohjan miettiä näitä asioita.

Lähteet

A 19.10.1973/784. Asetus kirjanpitolautakunnasta. Viitattu 2.3.2015. Valtion säädöstietopankki Finlex. <https://www.finlex.fi>, ajantasainen lainsäädäntö.

A 30.12.1997/1339. Kirjanpitoasetus. Viitattu 5.3.2015. Valtion säädöstietopankki Finlex. <https://www.finlex.fi>, ajantasainen lainsäädäntö.

Arvonlisäverovelvollisen opas 2014. Verohallinto. Viitattu 9.3.2015. <http://www.vero.fi>, syventävät vero-ohjeet, arvonlisäverotus.

Eskola, A. & Mäntysaari, A. 2007. Talousosaamisen perusteet. Helsinki: WSOY.

HE 363/2014. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi arvonlisäverolain 3 ja 149 a §:n sekä kuitintarjoamisvelvollisuudesta käteiskaupassa annetun lain 2 §:n muuttamisesta. Viitattu 9.3.2015. Esitys säädöstietopankki Finlexissä. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140363>.

Hinnoittelun ABC. Opas tietotuotteiden ja palveluiden hinnoitteluun, 2005. HIMA Hinnoittelumallit asiakassuhteessa -hanke (2004 - 2005) TIEKE Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus ry. Viitattu 24.3.2015. <http://www.tieke.fi/display/julkaisut/Hinnoittelun+ABC+-+opas>.

Hinnoittelun perusteet-opas. Yritystulkki. N.d. Viitattu 25.3.2015. http://www.yritystulkki.fi/files/yt20_hinnoittelu_jamsek.pdf.

Johansson, A. 2013. Mikroyrityksen taloudenhoito. Ohjelmiston valinta ja vuosikello. Opinnäytetyö. Metropolia Ammattikorkeakoulu, Liiketalouden koulutusohjelma.

Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 111.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta? Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 176.

Kananen, J. 2014. Toimintatutkimus kehittämistutkimuksen muotona. Miten kirjoitan toimintatutkimuksen opinnäytetyönä? Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 185.

Kansola, M. & Rikkinen, P. 2008. Palveluiden hinnoittelumallit. Kandidaatintyö. Lappeenrannan teknillinen yliopisto, Tuotantotalous.

Karjalainen, L. 2013. Yrittäjän talousopas. Helsinki: Gaudeamus.

Kausiveroilmoituksen yksityiskohtainen täyttöohje 2015. Verohallinto. Viitattu 10.3.2015. <http://www.vero.fi>, syventävät vero-ohjeet.

Kiinteistöpalvelualan työehtosopimus 2015. PAM Palvelualojen ammattiliitto. Viitattu 9.4.2015. <https://www.pam.fi/wiki/kiinteistopalvelualan-tyoehtosopimus.html>.

Kinnunen, J., Leppiniemi, J., Martikainen, T. & Virtanen, K. 2000. Yrityksen taloushallinnon perusteet. Helsinki: KY-palvelu.

Koivumäki, J. & Lindfors, H. 2012. Pk-yrityksen taloushallinto käytännönläheisesti. Helsingin seudun kauppakamari.

L 30.12.1993/1501. Arvonlisäverolaki. Säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 9.3.2015. <https://www.finlex.fi>, lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö.

L 30.12.1997/1336. Kirjanpitolaki. Säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 3.3.2015. <https://www.finlex.fi>, lainsäädäntö, ajantasainen lainsäädäntö.

Laitinen E. 2007. Kilpailukykyä hinnoittelulla. Helsinki: Talentum.

Laskutusvaatimukset arvonlisäverotuksessa. Verohallinto 2012. Viitattu 6.3.2015. <http://www.vero.fi>, syventävät vero-ohjeet.

Leppiniemi, J. 2013. Kirjanpitolaki kommentaari. 3. uudistettu painos. Sähköinen kirja. Helsinki: Talentum.

Neilimo, K. & Uusi-Rauva, E. 2005. Johdon laskentatoimi. Helsinki: Edita.

Pk-yrityksen määritelmä. Euroopan Unionin Julkaisut. N.d Viitattu 5.3.2015. http://europa.eu/publications/index_fi.htm.

Riistama, V. & Jyrkkiö, E. 1995. Operatiivinen laskentatoimi. 14. uudistettu painos. Porvoo: WSOY.

Sipilä, J. 2003. Palvelujen hinnoittelu. Helsinki: WSOY.

Tietoa ja palveluja yrityksen perustamiseen, kasvattamiseen, kehittämiseen ja kansainvälistymiseen. N.d. Työ- ja elinkeinoministeriö. Yritys Suomi. Viitattu 24.3.2015. <https://www.yrityssuomi.fi/hinnoittelu>.

Tilitin-kirjanpito-ohjelma. N.d. Viitattu 1.4.2015. <http://helineva.net/tilitin/>.

Tomperi, S. 2012. Käytännön kirjanpito. 20. uudistettu painos. Helsinki: Edita.

YTJ - Patentti- ja rekisterihallituksen (PRH) ja Verohallinnon yhteinen yritys- ja yhteisötietojärjestelmä. N.d. Viitattu 9.3.2015. <https://www.ytj.fi/>.

Liite 1. Taseen rakenne

VASTAAVAA	VASTATTAVAA
Pysyvät vastaavat - aineettomat hyödykkeet - aineelliset hyödykkeet - sijoitukset	Oma Pääoma - peruspääoma - edellisten tilikausien voitot/tappiot - tilikauden tulos (suoraan tuloslaskelmasta)
Vaihtuvat vastaavat - vaihto-omaisuus - myyntisaamiset - muut saamiset - rahat ja pankkisaamiset	Pitkäaikainen vieras pääoma Lyhytaikainen vieras pääoma - saadut ennakot - ostovelat - muut velat
VASTAAVAA YHTEENSÄ	VASTATTAVAA YHTEENSÄ

Vastaavaa ja vastattavaa ovat aina keskenään yhtäsuuret

Pysyvät vastaavat = käyttöomaisuus

- maa-alueet, rakennukset, koneet, kalusto, atk-ohjelmat ja osakkeet

Oma pääoma = varat - velat

Menestyvän yrityksen tulos on voittoa, ja se kasvattaa oman pääoman määrää.

Yritys kestää paremmin vaikeitakin aikoja, kun sillä on kertynyttä omaa pääomaa.

Liite 2. Tuloslaskelman rakenne

LIKEVAIHTO	Yrityksen varsinaisen toiminnan myyntituotot euroissa ilman arvonlisäveroa
Liiketoiminnan muut tuotot	Tuotot, jotka liittyvät toimintaan, mutta eivät ole liikevaihtoa, esim. vuokratuotot tai Tekes-tuet
- aine ja tarvikekäyttö	Tuotteisiin ja myytäviin palveluihin liittyvät raaka-aineiden ja tarvikkeiden ostot ilman arvonlisäveroa. Muutetaan varastojen muutoksen avulla tilikauden ostokuluksi.
- ulkopuoliset palvelut	Alihankinnat ja muut ulkopuolelta ostettavat työsuoritukset.
- muuttuvat henkilöstökulut	Tuotannon palkat (yleensä tuntipalkat) loma- ja sairausajan palkkoihin ja sivukuluineen.
- muut muuttuvat kulut	Muut tuotannon kulut, esimerkiksi myynnin rahdit, tuotannon energia.
MYYNTIKATE	Välisumma. Liikevaihto - muuttuvat kulut.
- kiinteät henkilöstökulut	<u>Toimistotyön palkat sivukuluineen.</u>
- vuokrat	Toimitilojen ja kaluston vuokrat.
- muut kiinteät kulut	Markkinointi, kaluston korjaus ja huolto, puhelin, toimisto, vakuutukset, autokulut, tilitoimistopalvelut jne.
KÄYTTÖKATE	Myyntikate - kiinteät kulut. Tärkeä kannattavuuden mittari
- poistot	Laskennallinen kiinteistön, koneiden ja kaluston arvonalentuminen
LIKEVOITTO	Käyttökate - poistot
- korkokulut	Lainojen korot. Myös mahdolliset viivästyskorot kuuluvat tähän kohtaan
- verot	Yrityksen tulovero, vain osakeyhtiöt maksavat sitä. Kuitenkin myös yksityisyrittäjien verot voi kirjata tähän.
VOITTO	Tuotot - kulut.

Liikevaihto on yrityksen koon mittari, keskeinen seurattava tavoite.

Muuttuvat kulut muuttuvat tuotannon määrän mukaan: mitä enemmän valmistetaan, sitä suurempi ainekäyttö.

Pienyrittäjän palkat kuuluisivat usein suurimmalta osin muuttuviin palkkoihin, jotta suunnitelmasta saataisiin vertailukelpoinen. Käytännössä yrittäjä ottaa palkkansa yleensä tuloksesta.

Myyntikate on tärkeä kannattavuutta kuvaava välisumma. Sitä käytetään erityisesti hinnoittelun perustana